

UNIVERZA V LJUBLJANI

TEOLOŠKA FAKULTETA

Ana Rožman

**DOŽIVLJANJE SVETOSTI ZAKONA V POVEZAVI S
ČUSTVENIMI KOMPETENCAMI IN ZADOVOLJSTVOM
V ZAKONSKEM ODNOSU**

MAGISTRSKO DELO

Ljubljana, 2017

UNIVERZA V LJUBLJANI

TEOLOŠKA FAKULTETA

**Drugostopenjski študijski program
Zakonski in družinski študiji**

Ana Rožman

**DOŽIVLJANJE SVETOSTI ZAKONA V POVEZAVI S
ČUSTVENIMI KOMPETENCAMI IN ZADOVOLJSTVOM
V ZAKONSKEM ODNOSU**

MAGISTRSKO DELO

Mentorica: doc. dr. Mateja Cvetek

Ljubljana, 2017

ZAHVALA

»Vse premorem v Njem, ki mi daje moč!« (Flp 4,13)

Zahvaljujem se Bogu, da mi je dal čudovitega moža, ob katerem vsak dan spoznavam, »da je ljubezen potrpežljiva, dobrotljiva, ni nevoščljiva in se ne ponaša, se ne napihuje, ni brezobzirna, ne išče svojega, ne da se razdražiti, ne misli hudega. Ne veseli se krivice, veseli pa se resnice. Vse prenaša, vse veruje, vse upa, vse prestane. Ljubezen nikoli ne mine«. (1 Kor 13, 4-8) Ljubi Janez, hvala ti za tvojo ljubezen!

Bogu hvala za najine čudovite otroke, ob katerih doživljava: »da ne ljubijo z besedo, tudi ne z jezikom, ampak v dejanju in resnici.« (Jn 3,18) Hvala vama dragi hčerki Lucija, Urška in vam dragi sinovi David, Janez, Domen in Bernard za vaš zgled pristne ljubezni.

Bogu hvala za najine snahe Manjo, Nejo in Petro ter zeta Branka.

Bogu hvala za blagoslov in bogastvo čudovitih vnukov, ki nama življenje obarvajo v mavričnih barvah: »Z njihovimi potomci bo ostala dobra dediščina, njihovi vnuki.« (Sir 44,1)

Zahvaljujem se menotrici doc. dr. Mateji Cvetek za vso strokovno pomoč in spodbude.

SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC

CD 71. 1997. *Priprava na zakon*. Ljubljana: Družina.

CD 93. 2001. *Zakon, družina in zunajzakonske skupnosti*. Ljubljana: Družina.

CS – Drugi vatikanski vesoljni cerkveni zbor. 1964. Pastoralna konstitucija *Cerkev v sedanjem svetu (Gaudium et spes – GS)*.

KKC – Katekizem katoliške Cerkve

RS – Republika Slovenija

SŠK – Slovenska škofovska konferenca

SEZNAM UPORABLJENIH KRAJŠAV

Apd – Apostolska dela

Gal – Pismo Galačanom

Mt – Matejev evangelij

Mz – Mojzesova knjiga

Mr – Markov evangelij

Jn – Janezov evangelij

1Kor – Prvo pismo Korinčanom

Rim – Pismo Rimljanom

Sir – Sirahova knjiga

KAZALO

KAZALO	IX
SEZNAM TABEL:	XII
SEZNAM SLIK:	XII
UVOD	1
1. OPREDELITEV POJMA ZAKONSKI ODNOS.....	5
1.1 SVETOPISEMSKO POJMOVANJE ZAKONA IN ZAKONSKE ZVEZE.....	5
1.2 POJMOVANJE ZAKONA Z VIDIKA RELACIJSKE DRUŽINSKE TERAPIJE.....	7
1.3 MOŽ IN ŽENA KOT SKRIVNOST DRUG DRUGEMU.....	13
1.4 KRŠČANSKI VIDIK LJUBEZNI V ODNOSU.....	14
2. ZAKRAMENTALNA RAZSEŽNOST ZAKONA	16
2.1 ZAKON KOT ZAKRAMENT	16
2.2 OBČESTVENI VIDIK ZAKRAMENTA ZAKONA.....	18
3. DUHOVNOST V ZAKONU	19
4. ZADOVOLJSTVO V ZAKONSKEM ODNOSU	21
4.1 ZVESTOBA V ZAKONU	21
4.2 KOMUNIKACIJA ALI DIALOG	22
4.3 STILI ODLOČANJA	24
4.4 NAVEZANOST IN STILI NAVEZANOSTI.....	25
4.5 STRINJANJE MED PARTNERJEMA	27
4.6 IZRAŽANJE NAKLONJENOSTI.....	27
4.7 STIK OZIROMA KOHEZIJA MED PARTNERJEMA	28
5. ČUSTVA IN ČUSTVENE KOMPETENCE	30
5.1 ZAUPANJE V POMOČ DRUGEGA.....	32

5.2	VZAJEMNOST IN SODELOVANJE	33
5.3	RAZUMEVANJE IN BESEDNO IZRAŽANJE ČUSTEV	34
5.4	AVTONOMNO ISKANJE NOVIH MOŽNOSTI	35
5.5	AVTONOMNA ŽELJA PO IZBOLJŠANJU SEBE.....	35
5.6	AVTONOMNOST PRESOJANJA	36
6.	RAZISKOVALNI PROBLEM IN RAZISKOVALNA METODOLOGIJA.....	37
6.1	RAZISKOVALNI PROBLEM.....	37
6.2	HIPOTEZE	38
7.	METODA	39
7.1	UDELEŽENCI	39
7.2	MERSKI PRIPOMOČKI	39
7.3	POSTOPEK.....	42
8.	REZULTATI.....	44
8.1	PRIMERJAVA MED MOŠKIMI IN ŽENSKAMI.....	44
8.1.1	ZADOVOLJSTVO V ZAKONSKEM ODNOSU.....	46
8.1.2	SVETOST ZAKONA IN DUHOVNA INTIMNOST	48
8.1.3	ČUSTVENE KOMPETENCE	51
8.2	POVEZANOST MED STOPNJO ZADOVOLJSTVA V ZAKONSKEM ODNOSU, STOPNJO DOŽIVLJANJA SVETOSTI ZAKONA, DUHOVNO INTIMNOSTJO TER STOPNJO IZRAŽENOSTI ČUSTVENIH KOMPETENC	55
9.	RAZPRAVA	65
9.1	PRIMERJAVA MED SPOLOMA	65
9.2	POVEZANOST MED MERJENIMI SPREMENLJIVKAMI	67
	SKLEP.....	69
	POVZETEK	71
	KLJUČNE BESEDE:	71

SUMMARY	72
KEY WORDS	72
SEZNAM REFERENC.....	73

SEZNAM TABEL:

Tabela 1	44
Tabela 2	46
Tabela 3	49
Tabela 4	51
Tabela 5	54
Tabela 6	57
Tabela 7	59
Tabela 8	61

SEZNAM SLIK:

Slika 1. Prikaz povprečnih vrednosti seštevkov (aritmetične sredine) na lestvici svetosti zakona (SVET), izražanja čustvenih kompetent (ČUST), in doživljanja zadovoljstva v zakonu (ZAD). M = moški spol, Ž = ženski spol, SVET = doživljanje svetosti v zakonu, ČUST = čustvene kompetence, ZAD = zadovoljstvo v zakonu.....	45
Slika 2. Prikaz povprečnih vrednosti seštevkov (aritmetične sredine) na lestvici strinjanja (STRIN), izražanja naklonjenosti (IZRAŽ), kvalitete zadovoljstva z odnosom (ZAD) in stika oziroma kohezije med partnerjema (STIK) po spolu in prikaz KMS (Kansas Marital Satisfaction Scale).	47
Slika 3. Prikaz povprečnih vrednosti (aritmetične sredine) seštevkov vrednosti na lestvici posvečenosti zakona (POSVEČ), navzočnosti Boga v zakonu (NAVZOČ), osebne duhovne intimnosti (DUH-JAZ) in partnerjeve duhovne intimnosti (DUH-PART) po spolu.....	49
Slika 4. Prikaz povprečnih vrednosti (aritmetične sredine) seštevkov vrednosti na lestvici zaupanja - pomoč drugega (ZAUP), vzajemnosti in sodelovanja med partnerjema (SOD), razumevanja in besednega izražanja čustev (IZR), primerjalnega čustvenega mišljenja (MIŠ), avtonomnega iskanja novih možnosti (ISK), avtonomne želje po izboljšanju sebe (IZB) in avtonomnosti presojanja (PRES).	52

Slika 5. Prikaz povprečnih vrednosti (aritmetične sredine) seštevkov vrednosti na lestvici prisotnosti Boga v zakonu (PRISOT. BOGA), zadovoljstva v zakonu (ZADOV), čustvenih kompetenc (ČUSTV) ter posvečenosti zakona (POSVEČ)..... 55

UVOD

Krščanske vrednote, vera, upanje, ljubezen so v današnjem času sodobnemu človeku kaŕipot, saj ob teh vrlinah dobijo vse druge vrline, vrednote in vsa naša eksistenca pravi smisel. »Vera, upanje, ljubezen osmišljajo vse drugo, kar je vredno, in ničesar, kar je vrednega, ne izključujejo.« (Musek 1993, 256) Œivljenje »brez volje po smislu in po izpolnitvi človeka osiromaši in mu prebudi strah pred bolečino, neugodjem, strah pred revščino in strah pred neuspešnim zakonom in končno strah pred smrtjo. Človek, oropan vere, upanja in ljubezni, se lahko pred temi strahovi zateka samo k začasnim in nezadostnim rešitvam.« (Musek 1993, 256) Vsa ta praznina ga vodi, da beŕi v omamo in posega po različnih uŕitkih, ki ga delajo še bolj depresivnega in brezvoljnega. Človek na poti iskanja izpolnitve išče ideale, da bi zapolnil svojo praznino, in hrepeni po tem, da bi premagal strahove svoje eksistence. Z vrednotami, kot so vera, upanje in ljubezen, lahko te strahove premaga. V dobi, ki jo ŕivimo, je pomembno, da ne zanemarimo vrednot, ampak črpamo modrost za svoje ŕivljenje (Musek 1993, 256–257).

Papeŕ Frančišek se je v posinodalni spodbudi Radost ljubezni s posebno senzibilnostjo dotaknil odnosa med moŕem in ŕeno, saj pravi: »Par, ki ljubi in posreduje ŕivljenje, je resnična in ŕiva »podoba« – zmoŕna pokazati Boga stvarnika in odrešenika.« (Frančišek 2016, 11). Postati moŕ in ŕena ni samo dogodek ali ritual, pač pa ta odločitev »zahteva notranjepsihično zrelost, sposobnost odkrivanja novega in razreševanja starega, pa tudi učenje obvladovanja napetosti in iskanja ravnoteŕja med potrebo po samostojnosti in potrebo po stiku, povezanosti z drugim (Kompan Erzar 2003, 66). Tako sta si tudi »zakonca med seboj namenjena, ustvarjena drug za drugega in tudi drug drugemu primerna.« (Gostečnik 1999, 9–10)

Druŕina, osnovna celica druŕbe, je vrednota, kot je vrednota tudi zakonski odnos moŕa in ŕene, ker je posvečen in kot tak svet, saj Bog vstopa v odnos s človekom. Bog, ki je stvarnik odnosa, je vedel, da ni dobro, da je človek sam in je Adamu ustvaril ŕeno, ki mu je bila primerna.

Vedno večji individualizem, ki se kaže v kulturi sodobnega sveta, predstavlja veliko nevarnost zakonu in družini, hkrati pa zbuja skrb za zdrave odnose ne samo v zakonu in družini, temveč tudi v drugih skupnostih. Kot meni Potočnik, zakon in družina nista več samoumevna konstitutivna dela sodobne družbe, čeprav raziskave kažejo, da »velika večina evropskega prebivalstva vseh starosti, slojev in nazorov, uvršča družino med najpomembnejše stvari v življenju (WVS – EVS 1999; Rus in Toš 2004, 42).« (Potočnik 2008, 314) Kljub temu da je za mnoge družina najpomembnejša stvar v življenju, pa je odnos do zakonske zveze in zakramenta svetega zakona precej drugačen. V Sloveniji je po podatkih raziskave (Aufbruch 2007) podpora zakonski zvezi najnižja v primerjavi s srednje- in vzhodnoevropskimi državami (Potočnik 2008, 317–323). Stanje v današnji družbi kaže, da zanimanje za sklenitev svetega zakona usiha, kar potrdi tudi letno poročilo Katoliške Cerkve v Sloveniji, ki beleži upad krščansko sklenjenih zakonov. Število sklenjenih krščanskih zakonov se je v zadnjih desetih letih zmanjšalo za več kot 30,75 %. V letu 2005 je bilo krščansko sklenjenih 3.495 zakonov, deset let kasneje, torej leta 2015, pa le še 2.420 (Katoliška Cerkev 2016). Po mnenju sociologa Igorja Bahovca je upad sklenitve zakramenta svetega zakona soodgovornost vseh, »saj mladi ljudje mislijo, da je poroka neke vrste papir, ki ga je treba izpolniti. Ljudje se ne poročajo samo zaradi kulture okrog njih, ampak zato, ker ne vedo, kaj bodo s tem zakramentom pridobili« (Radio Ognjišče 2017).

Papež Frančišek je v posinodalni apostolski spodbudi Radost Ljubezni strnil ugotovitve zadnjih dveh sinod o družini in nakazal smernice za »spodbudo družinam, da ovrednotijo zakon in družino ter vzdržujejo močno in neomajno ljubezen do vrednot, kot so velikodušnost, zaveza, zvestoba in potrpežljivost« (Frančišek 2016, 6).

Magistrsko delo je razdeljeno na štiri osrednje dele: na teoretični del, raziskovalno metodologijo, na predstavitev rezultatov raziskave in na razpravo o dobljenih rezultatih raziskave.

V začetnem poglavju teoretičnega uvoda je najprej opredeljeno, kaj pomeni pojem zakonskega odnosa. Opredelili ga bomo pod dvema vidikoma in sicer pod vidikom Svetega pisma ter vidikom relacijske družinske terapije.

Sledi poglavje o zakramentalni razsežnosti zakona, kjer se bomo osredotočili na pomen svetosti zakona in navzočnosti Boga v zakonu. Zakramentalnost zakona predpostavlja navzočnost Boga v zakonu. Zakonca tako nista prepuščena sama sebi, temveč črpata iz Božje ljubezni. Človek je ustvarjen kot telesno (gr. *somo*), duševno (gr. *psyche*) in duhovno (gr. *pneuma*) bitje (1 Tel 5,23). Raziskav o telesni in duševni dimenziji zakona je na znanstvenem področju kar nekaj, medtem ko duhovni vidik zakona ni tako dobro raziskan. V nalogi se sklicujemo na dokumente, ki se opirajo na krščanski nauk o zakonu in družini (Frančiček 2016, Benedikt XVI. 2006, KKC 1992, Sveto pismo) in na pomembnost duhovnosti v zakonu ter povezavo med čustvenim in duhovnim doživljanjem (Mahoney 2008, Albrecht in Kunz 1980, Sullivan 2001; Goodman in Dollahit 2006; Giblin 1997; Hatch idr. 1986).

Poglavje o duhovni dimenziji zakonskega odnosa se osredotoča na duhovnost v zakonu, in sicer na osebno in partnerjevo duhovno intimnost. Zakonca ob sklenitvi krščanskega zakona črpata oziroma oplemenitita (vede ali nevede) svojo ljubezen z božjo ljubeznijo, ki je temelj in neizčrpen vir prave in čiste ljubezni. Zakonska ljubezen, ki se prečiščuje v Božji Ljubezni postaja vedno bolj njej podobna, ker dobiva moč v Božji ljubezni, ki je brez primesi okolja (Rupnik 2001, 21). Ob tem ostaja odprto vprašanje, v kolikšni meri zakonca ohranjata duhovni vidik v naslednjih letih zakonskega življenja. Pri tem velja poudariti, kot pravi Platovnjak, da bistvo duhovnosti ni v samem sprejetju zakramenta svetega zakona, temveč da zakonca postaneta zakrament; vidno znamenje nevidne božje milosti (2009, 15).

Sledi poglavje o zadovoljstvu o zakonskem odnosu, ki si ga bomo pogledali pod vidiki: zvestobe v zakonu, komunikacije ali dialoga, stilov odločanja, navezanosti, strinjanja med partnerjema, izražanja naklonjenosti ter stikov oziroma kohezij med partnerjema.

Zadnje poglavje v teoretičnem delu obravnava čustvene kompetence, ki niso nekaj statičnega, temveč gre pri njih za dinamičen in kompleksen proces, ki vključuje številne med seboj povezane dimezije (Cvetek 2014, 13); zaupanje v pomoč drugega, vzajemnost in sodelovanje, razumevanje in besedno izražanje čustev, primarjalno čustveno mišljenje, nihanja v doživljanju čustev, avtonomno iskanje novih možnosti, avtonomno željo po izboljšanju sebe in avtonomnost presojanja.

V empiričnem delu bomo raziskali, kako se moški in ženske med seboj razlikujejo v stopnji doživljanja svetosti zakona, v izraženosti čustvenih kompetenc ter v stopnji doživljanja zadovoljstva v zakonski zvezi. Prav tako nas bo zanimalo, kako se stopnja doživljanja svetosti zakona povezuje s stopnjo zadovoljstva v zakonski zvezi in izraženostjo čustvenih kompetenc.

Namen magistrskega dela je predstaviti poglobljen pogled zgoraj omenjenih področij in tako prispevati k boljšemu razumevanju pomena zakramenta svetega zakona, duhovnega življenja v zakonu, izražanja čustvenih kompetenc in zadovoljstva v zakonu.

1. OPREDELITEV POJMA ZAKONSKI ODNOS

Zakonski odnos je odnos med dvema osebama, med moškim in žensko. »Gospod Bog je rekel: Ni dobro za človeka, da je sam; naredil mu bom pomoč, ki mu bo primerna.« (1 Mz 2, 18) Pomembna je beseda »primerna«, saj ne gre za kakršno koli pomoč, temveč gre za tako, ki se bo prilegala človeku. Vprašanje je le, kaj ta izraz »primerna« dejansko pomeni. Gostečnik (1999, 10) ga razlaga: »Bog mu je ustvaril ženo, ki se bo skladala z njegovim načinom mišljenja, čutenja in delovanja. Iz tega sledi, da sta si zakonca med seboj namenjena, ustvarjena drug za drugega.« V tem kontekstu lahko razumemo, da sta na nek način mož in žena ali fant in dekle usojena drug drugemu, da bosta na skupni poti odreševala drug drugega, saj je Bog že na svojem začetku naredil pomočnico možu, ki mu bo primerna.

Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (Uradni list RS, št. 69/04 – UPB) v 3. členu določa, da je zakonska zveza z zakonom urejena življenjska skupnost moža in žene, njen pomen pa je v zasnovanju družine. Nadalje v 13. členu določa, da: »zakonska zveza temelji na svobodni odločitvi skleniti zakonsko zvezo, na obojestranski čustveni navezanosti, vzajemnem spoštovanju, razumevanju, zaupanju in medsebojni pomoči«. Kot je določeno v 14. členu, sta moški in ženska v tem odnosu enakovredna partnerja (14. čl.).

1.1 SVETOPISEMSKO POJMOVANJE ZAKONA IN ZAKONSKE ZVEZE

V skladu s krščanskim pojmovanjem si je Bog v svojem stvariteljskem načrtu zamislil moškega in žensko, odnos, ki se v svoji različnosti dopolnjuje in je ustvarjalen. Oba sta enakovredna v podobnosti Bogu. Sveto pismo nam v zgodbah pokaže človeka, ki ga je Bog ustvaril, in njegov odnos z Bogom. Vsak človek se lahko še po več kot dva-tisočletni zgodovini najde v svetopisemskih likih, ki jih spremljamo od začetka stvarjenja v Stari zavezi do odrešenja v Novi zavezi. O svetopisemskem liku človeka

govori Albert Höfer in meni, da Bog sooblikuje življenjsko zgodbo človeka. Sveto pismo vsebuje različne prikaze usode človeka. »Prav brezna, kamor padajo svetopisemske osebe, so tista, ki kažejo svetopisemski realizem, ki je veljaven in aktualen v vsakdanjem življenju – tudi zato, ker ne gre za mite, temveč za zgodbe o resničnih ljudeh.« (Höfer 2011, 41) Albert Höfer je v svoji pastoralni praksi kot duhovnik spoznal, da je poleg različnih terapevtskih procesov potrebno dati človeku presežnost bivanja in izhajati iz krščanskih temeljev, v katerih je evropski človek rojen in ukoreninjen.

Stanko Gerjolj zelo slikovito in nazorno primerja odnose, ki so v Svetem pismu, z odnosi, ki jih živijo zakonci tu in sedaj. V svetopisemski pripovedi o raju najde vzporednico z življenjem v maternici, »... iz katere smo ob rojstvu izgnani, nato pa bolj ali manj vse življenje rastemo in odraščamo.« (Gerjolj 2009, 13)

Stara zaveza nam omogoča srečanje z očakom Abrahamom in njegovim sinom Izakom. V zgodbi o Abrahamu najdemo podobnost z družino z enim otrokom in odnose, ki jih živi družina z edincem. V Izakovi zgodbi vidimo interakcijo odnosov z dvema otrokoma ter njuno različnost in povezanost. Svetopisemska zgodba Izakovega sina Jakoba pa nas popelje v množico odnosov, zapletenosti in prepletenosti, saj pokaže odlično povezavo najrazličnejših odnosov v družini z več otroki. V vseh teh odnosih opazamo, da se prepletajo z Bogom. Bog spodbuja komunikacijo med njimi in z Njim. Bog je vedno zvest človeku in ga spremlja skozi vsa obdobja njegovega življenja, čeprav človek tega ne zazna oziroma ne ozavesti. Ko pa se človek, zakonca, družina povežejo v komunikaciji med seboj in z Bogom, začutijo, da niso sami.

Odnosi med posamezniki in zakonci, opisani v Svetem pismu, so aktualni tudi v današnjem času. Nagovarjajo nas kot otroka, brata, sestro, fanta, dekle, moža, ženo, starše, stare starše ... Človek išče odgovore na svoja vprašanja, hrepeni po tem, da bi razrešil situacijo, ki ga bremeni, da bi jo osmislil in živel v miru.

1.2 POJMOVANJE ZAKONA Z VIDIKA RELACIJSKE DRUŽINSKE TERAPIJE

Če pogledamo zakon in družino z vidika relacijske družinske terapije, lahko rečemo, da sta zakon in družina sistem odnosov in je pomembno, s kom sklenemo zakon, začnemo skupno življenje in si ustvarimo družino. Utemeljitelj relacijske družinske terapije, Gostečnik, poudarja, da se dve osebi srečata na podlagi doživetij iz mladosti z namenom, da bi razrešili rane iz mladosti tako, da ustvarita podobno čustveno ozračje, kot sta ga doživljala v primarni družini (Gostečnik 1999, 9). Po mnenju Kompan Erzarjeve je bistveno za pare, ki se odločajo za skupno življenje, da se soočijo s seboj in razrešijo čustvene zaplete v primarni družini, prerežejo »popkovnico« in se »poslovijo« od doma, ter tako vzpostavijo nov sistem odnosa mož–žena (Kompan Erzar 2003, 67). V zvezi s tem lahko govorimo o čustveni zrelosti za partnersko oziroma zakonsko življenje, ki temelji na predhodno razvitih čustvenih zmožnostih oziroma kompetencah (Cvetek, 2014, 152-153). Zmožnost zavezanosti partnerskemu odnosu, ki po razvojni teoriji Greenspana (2004, 84-87) spada v 13. razvojno obdobje funkcionalnega čustvenega razvoja, temelji na čustvenih kompetencah, ki naj bi jih posameznik razvil v prvih 12 razvojnih obdobjih. V nadaljevanju bomo na kratko opisali različna razvojna čustvena obdobja, kot jih je razvil Stanley Greenspan.

1. Prva čustvena kompetenca: umirjenost in zanimanje za svet

Temeljna čustvena kompetenca je, da se lahko posameznik pomiri, ko je v stanju vznemirjenosti. »Način vzpostavljanja intimnega odnosa v odraslosti je močno podoben načinu, kako je posamezniku kot otroku uspelo ohraniti stik z materjo.« (Poljanec 2015, 124) Za otroke je pomembno, da imajo ob sebi osebo, ki jih zna pomiriti in potolažiti. Odrasli pa ob razviti čustveni kompetenci to lahko naredijo sami. Umirijo se lahko na čustveni ravni, ki jih psihično sprosti. Na fizični ravni pomeni umiritev, da se telo sprosti in se vrne v stanje fiziološkega ravnotežja. To se zgodi, ko imamo ob sebi človeka, ki nas brezpogojno sprejema, na katerega se lahko naslonimo, mu zaupamo svoja čutenja, misli in doživetja ter ob njem čutimo varnost. Ta temeljna čustvena kompetenca omogoči, da se v posamezniku vzpostavi čustveno stanje umirjenosti in se lahko osredotoči na drugega in na svet okoli sebe (Cvetek 2014, 97). Že za najzgodnješe

obdobje otroka je pomembno, da s strani svojih skrbnikov doživi tolažbo, potešitev ter umirjenost, saj v nasprotnem primeru ne more zaupati. Otrok, ki ne najde varnega zatočišča pri starših, se zapre vase, saj še ni zmožen sam predelati težkih in travmatičnih čutenj (Gostečnik, 2008, 58).

2. Druga čustvena kompetenca: Intimna povezanost z drugimi

Druga temeljna čustvena kompetenca intimne povezanosti je pomembna, saj posameznik ali partner doživlja srečanje z drugo osebo. To pomeni, da preprosto zmore biti v odnosu, kjer ne potrebuje besed in ne dejanj. »Gre za temeljno doživetje intimne bližine in sobivanja, ko jaz dovoljuje in v polnosti priznava obstoj drugega, drugi pa povratno dovoljuje in v polnosti priznava obstoj jaza.« (Cvetek 2014, 103) »Na vez v odraslem intimnem odnosu vplivajo vsi odnosi navezanosti, ki jih je oseba že okusila v življenju, še posebej primarna navezanost s skrbnikom.« (Poljanec 2015, 124)

3. Tretja čustvena kompetenca: dvosmerna namerna izmenjava

Posameznika, ki osvojita dvosmerno namerno izmenjavo, »si lahko delita vzajemen interes, lahko se prepustita skupni aktivnosti in se smiselno in namerno odzivata drug na drugega. Na tak način lahko tvorita bolj ali manj dolge nize vsebinsko povezanih izmenjav bodisi na ravni dela ali besednih izmenjav (Cvetek 2014, 111). Na ta način prepoznavata drug drugega, začutita, kaj drug čuti, kaj se z njim dogaja in se temu primerno odzivata ter gradita usklajen in uglašen odnos. V tem obdobju, ki je zaznamovano z vzajemno igro, je pomembno, kako »starši, in otroci uglasijo smer, čas, prostor, fokus, izvedbo, razvoj, spremembe in prekinitve igre«. (Gostečnik 2008, 341)

4. Četrta čustvena kompetenca: vzajemno socialno reševanje problemov

V tem obdobju se naučimo dvosmerne komunikacije za reševanje težav. Ta čustvena kompetenca lahko pomeni tudi »sodelovanje z drugimi, saj gre za vzajemno pomoč pri uresničevanju potreb in želja.« (Cvetek 2014, 116) Ob osvojitvi te kompetence posameznik prepozna, katere potrebe in želje ima. Sposoben je povabiti drugega, da bi mu pomagal pri uresničevanju ciljev, ki si jih je zastavil. Veliko mu pomeni, da ve, da se drugi zanimajo zanj, so mu pripravljene pomagati (Cvetek 2014, 116). V tem

obdobju postaja bolj kreativen in tudi vedno bolj individualen ter izraža več različnih občutij in želja (Greenspan in Wieder 2006, 47).

5. Peta čustvena kompetenca: raba simboličnih predstav za čustva

Pri tej čustveni kompetenci posamezniki s pomočjo simbolov (npr. smeškoti, emoji) izražajo čustveno stanje, ki ga doživljajo. »Simbolične predstave čustev omogočijo posamezniku namerno izražanje svojih čustvenih stanj.« (Cvetek, 2014, 123) Jezikovna zmožnost nastane, ko smo sposobni povezati simbole s čustvi in jim dati pomen skozi veliko čustvenih interakcij. (Greenspan in Wieder 2006, 49)

6. Šesta čustvena kompetenca: čustveno logično mišljenje

V šestem obdobju posameznik razvija zmožnost logičnega povezovanja simbolov, kar omogoča razmišljanje in reflektiranje (Greenspan in Wieder 2006, 50).

To čustveno kompetenco posameznik usvoji, ko poveže čustveno stanje, ki se mu je zgodilo, z vzroki, ki so to stanje povzročili. Če posameznik razvije v polnosti čustveno logično mišljenje, bo znal pri sebi in pri drugih upoštevati in razbrati vzroke za razna čustvena stanja, v katerih se je znašel (Cvetek 2014, 131).

7. Sedma čustvena kompetenca: primerjalno čustveno mišljenje

V tem obdobju med svojim četrtem in šestim letom prepoznavamo vzroke in postajamo bolj prožni in dinamični. (Greenspan in Greenspan 2002, 74). Ta čustvena kompetenca je nadgradnja prejšnjih. Posameznik pri tej kompetenci usvoji logične povezave z več možnimi razlogi, saj njegovo »dojemanje čustvene realnosti postane širše, upoštevati začne različne zorne kote, med seboj primerja različne osebe, različna vedenja, različne okoliščine in podobno« (Cvetek 2014, 134).

8. Osma čustvena kompetenca: razlikovanje čustvnih odtenkov

V tem obdobju se posameznik nauči reflektirati različne stopnje čustev celotnega čustvenega razpona (Greenspan in Greenspan 2002, 78). Pri tej stopnji posameznik

razlikuje različne odtenke čustev, kar mu omogoča, da postaja komunikacija z drugimi bolj pestra, čustveno izražanje pa bolj natančno in jasno. Posameznik je zmožen širše presojati situacije in videti razne drobne malenkosti, ki v medsebojno komunikacijo prinesejo več možnosti za kompromise in iskanje rešitev, ki so pomembne za odnos (Cvetek 2014, 137).

9. Deveta čustvena kompetenca: reflektivno čustveno mišljenje

Za to čustveno kompetenco je značilno, da »prevladujoče čustveno stanje postane neke vrste notranji standard, s katerim se primerja. Če s tem stanjem ni zadovoljen, teži k spreminjanju samega sebe.« (Cvetek 2014, 140) Za posameznika je pomembno, če zna sprejeti vsa čustvena doživljanja, tako tista, ki so pozitivna, kakor tudi tista, ob katerih je doživel boleča čustvena stanja. Ob tem se ne ozira več na mnenje ljudi okoli sebe in je vedno bolj avtonomen v uravnavanju svojih čustev. Nauči se presojati in razmišljati, ustvarja nove ideje ter upošteva sedanost, preteklost in prihodnost (Greenspan in Wieder 2006, 52).

10. Deseta čustvena kompetenca: upoštevanje nezavednega

Posameznik pri deseti čustveni kompetenci spozna, da mora upoštevati tudi nezavedno stanje okrog njega, kar pomeni, da »se sooči z dejstvom, da lahko počne tudi nekaj, česar noče početi.« (Cvetek 2014, 143); da sprejme tudi nezavedni del sebe, da sprejme sebe takšnega, kot je in tudi druge sprejema take, kot so. V tem obdobju se razširi reflektivno opisovanje občutij, ki vključuje tudi spremembe na telesnem področju (Greenspan in Shanker 2004, 81).

11. Enajsta čustvena kompetenca: reflektiranje posameznikove prihodnosti

Ta kompetenca vključuje pogled v prihodost, saj posameznik, ki usvoji to kompetenco, želi svojo čustveno energijo usmeriti v dolgoročne cilje, ko bo »sledil svojim potrebam in željam ter realnim zmožnostim, upošteval pa bo tudi dane okoliščine.« (Cvetek 2014, 147) Pomembne so vrednote, življenjske usmeritve posameznika h katerim je naravnani.

12. Dvanajsta čustvena kompetenca: notranja čustvena avtonomija

Zgodnja odraslost prinaša ločevanje od primarne družine in stabiliziranje občutja samega sebe (Greenspan in Greenspan 2002, 82). Osvojitve notranje čustvene avtonomije pomeni, da se posameznik osamosvoji ali »prereže popkovnico« s svojimi starši in postane samostojen, a to ne pomeni, da ni povezan z njimi. Zmore prositi za pomoč in jo hkrati tudi nuditi. »Čustveno avtonomen posameznik zmore prepoznavati svoje pristne potrebe in vzgibe in jasno razlikovati, katere težnje so njegove lastne in katere so mu vsiljene s strani drugih.« (Cvetek 2014, 151)

13. Trinajsta čustvena kompetenca: intimna povezanost

Greenspan in Shanker (2004, 84-87) sta za odraslo obdobje izpostavila naslednje čustvene kompetence:

- zmožnost dolgoročne čustvene zavezanosti svojim odločitvam,
- zmožnost čustveno odgovorne skrbi za druge,
- ter zmožnost čustveno odgovorne skrbi za širšo družbeno skupnost.

Cvetkova meni, da je intimna zavezanost sposobnost, da se posameznik prepusti »izbranemu življenjskemu stilu, poklicu, partnerju ali kateri koli drugi pomembni dolgoročni življenjski izbiri.« (Cvetek 2014, 152)

14. Štirinajsta čustvena kompetenca: odgovorna skrb za drugega in čustveno starševstvo

Zmožnost zavezanosti in intimnosti, ki jo je posameznik osvojil na predhodnih stopnjah, vključuje sprejemanje življenjskih odločitev (Greenspan in Shanker 2004, 84). Vse, kar je posameznik naredil za zrelost svojega čustvenega stanja, bo sedaj prenašal na svoje potomce in prihodnje rodove. »Odrasla oseba, ki je razvila kompetenco čustvenega starševstva, zmore svoje otroke začutiti, zmore prepoznati otrokova čustvena stanja in se nanje odzvati na čustveno uglasen način. Po eni strani zmore z otroki deliti vrsto pozitivnih občutij, po drugi strani pa zmore priskočiti na pomoč otrokom pri spoprijemanju z bolečimi občutji.« (Cvetek 2014, 156)

15. Petnajsta čustvena kompetenca: skrb za širšo družbeno skupnost in univerzalna ljubezen

V tem obdobju ima posameznik zmožnost dolgoročne zavezanosti svojim odločitvam kot so izbira življenjskega partnerja, službe, stalenga bivališča. Ima tudi odgovornost za svoje potomce (Greenspan in Shanker 2004, 84).

Za to kompetenco je značilna drža odgovornosti do drugega in širše družbene skupnosti. Posameznik, ki usvoji to čustveno kompetenco, je pripravljen, da sprejema ljudi ne glede na to, kdo so, kaj so, od kod prihajajo, katere veroizpovedi so itd. Pomembno je, da posameznik tvorno sodeluje in spodbuja mesebojno povezanost ter sočutje do različnih ljudi. Ker je sam začutil, kaj pomeni biti sprejet in ljubljen, tudi drugim omogoča »da bi izkušnja bivanja v tej univerzalni ljubezni postala izkušnja vseh, ne le njega samega oziroma zgolj nekaterih.« (Cvetek 2014, 159)

16. Čustvena kompetenca: modrost

Posameznik doseže razvojni cilj tega obdobja, ko njegovo reflektivno mišljenje izraža življenjsko modrost, ki osmišlja celoto življenja (Greenspan in Shanker 2004, 86-87). V tem obdobju posameznik zbere v mozaik življenja vse kamenčke svoje življenjske poti in jih poveže v smiselno celoto. Prav iz perspektive končnosti spoznava smisel svojega življenja. Mozaik življenja gleda kot celoto, ne kot posamezne delčke, ki ga sestavljajo, ker to zanj ni več pomembno. Modrost je bistvena ugotovitev te čustvene kompetence, ki jo posameznik doseže. V tem obdobju se posamezniki osredotočijo na ureditev medsebojnih odnosov s svojimi bližnjimi. Želijo se opravičiti zaradi občutij krivde oziroma krivičnih dejanj, ki jih bremenijo, kar je povezano s težkim slovesom od življenja.

V družini se odvijajo različni čustveni sistemi odnosov. Čeprav zakonca ob združitvi vzpostavita nov sistem, pa ju še vedno spremlja dinamika prejšnjega sistema, ki razkriva posameznikovo najglobljo psihično dinamiko. Živahnost odnosov izvirne družine se prenaša v nov odnos moža in žene (Kompan Erzar 2001, 12). Vzorci izvirne družine, kjer so se odvijala razna čutenja občutij in čustev, razna nefunkcionala

dejanja, stiske, se prenašajo in predstavljajo izzive, kako vzpostavljati odnose z bližnjimi osebami, ki bodo pomagale razreševati stare vzorce, ki hromijo naše življenje.

Z vidika relacijske družinske terapije lahko terapevt na interpersonalni ravni pomaga zakoncema ali partnerjema, ki sta v stiski, odkrivati zakonski odnos (npr. kje in kako sta se spoznala, kaj sta drug pri drugem občudovala, kakšna je njuna komunikacija, katere vrednote so jima pomembne in predvsem, kaj bi rada razrešila s pomočjo terapije) (Gostečnik 2011, 24–25). Relacijska družinska terapija pomaga zakoncema na intrapsihični ravni poiskati in regulirati temeljni afekt, kjer gre za globoko nezavedno stanje, ki ovira funkcionalnost odnosa. Preko starih nerazrešnih vsebin, ki sta jih zakonca prinesla iz izvornih družin, se ponovijo že znani vzorci konfliktov tudi v njunem odnosu. Ko pride do razrešitve konfliktov izvirne družine, pride tudi do razrešitve v sedanjosti, kar v relacijski terapiji razumemo kot proces soodreševanja (Cvetek 2017, osebna komunikacija¹).

Gre za globoko nezavedno stanje, ki prežema vse odnose v njihovi nefunkcionalnosti in patoloških psihičnih vsebinah. Pogosto je bilo vzpostavljeno že v zelo zgodnji dobi, ali pa je bilo vsajeno v človeško psiho preko travmatičnih odnosov in se znova pojavlja v odrasli dobi, ker predpostavlja primarni odnos z drugim, pa naj je še tako boleč in razdiralen. Ponavljanje pa nosi s sabo tudi upanje, da bodo v novih odnosih ti zapleti razrešeni.

1.3 MOŽ IN ŽENA KOT SKRIVNOST DRUG DRUGEMU

Odnos med zakoncema je zaznamovan z željo po stiku, razumljenosti, pripadnosti, po drugi strani pa tudi z željo in čutom za samostojnost in svobodo. Kako obdržati odnos, da sta si zakonca tudi po mnogih letih sklenjenega zakona še vedno blizu in hkrati svobodna, je večna uganka njunega odnosa (Gostečnik 1999, 14). Če sta mož in žena skrivnost sama sebi, koliko večja skrivnost sta drug drugemu.

¹ Cvetek, Mateja. Elektronsko sporočilo avtorici, 8. junij 2017

Med možem in ženo se je po želji, da bi postala kakor Bog, toda brez Boga, pojavila napetost, ko sta jedla od drevesa spoznanja dobrega in hudega (1 Mz 2). Drevo spoznanja dobrega in hudega lahko razumemo tudi kot pot spoznanja dobrega in nepoznanega v odnosu: spoznavanje osebe in odnosa do nje, ki vključuje spoštovanje, razumevanje različnosti narave moškega in ženske. »Božja prepoved, ali boljše odsvetovanje, jesti z drevesa spoznanja je vabilo in obveza k ohranjanju različnosti in ne njenemu izničenju na način, da jo poješ. Tisto, kar pojemo, se zlije z nami, postane del nas, ni več samobitno, kot je bilo pred tem.« (Kompan Erzar 2003, 15) Tako sta moški in ženska drug drugemu samostojni, a dopolnjujoči osebi, skrivnost in izziv drug drugemu in drug za drugega.

1.4 KRŠČANSKI VIDIK LJUBEZNI V ODNOSU

Človek, kot transcendentno bitje, je opredeljen v odnosu do Boga. »V središču krščanske antropologije pa je ljubezen, ki pomeni polno uresničenost krščanske eksistence. To uresničenje ni človeško delo – ljubezen je zastonjski dar Boga. V ljubezni se človeku podarja ljubezen sama, ki je Bog.« (Petkovšek 2016, 21) Kaj pomeni ljubezen v teološkem smislu? Ljubezen se izraža v vsemogočnosti (Benedikt XVI. 2006). Ljubezen ne pomeni zgolj spoštovanja partnerja, strpnosti ali ujemanja v odnosih. Ljubezen v krščanskem smislu pomeni darovanje. Apostol Pavel tako opiše ljubezen: »Ljubezen vse prenaša, vse veruje, vse upa, vse prestane.« (1 Kor 13,7).

Bog si je v svojem stvariteljskem načrtu zamislil svet, ki je obogaten z odnosi. On sam, kot Trojina Bog, v katerem so tri osebe, Oče, Sin in Sveti Duh, nam je pokazal, da so »osebe toliko bolj osebe, kolikor bolj so eno in toliko bolj eno, kolikor bolj so osebe. Polnost osebne uresničitve tako sovпада s samo podaritvijo drugemu v sveti Trojici.« (Sorč 2000, 51) Odnos med možem in ženo je toliko bolj osrečujoč, kolikor bolj se znata podarjati drug drugemu.

Ljubezen se nujno poraja v odnosu do sebe in do drugega. »Vzajemna regulacija človekovih pristnih občutij človeka uči, kako biti ob drugem zares pristen, kako biti ob

drugem navzoč v sedanjem trenutku in kako to aktualno realnost samega sebe in svojega doživljanja deliti z drugim. Taka vzajemna regulacija ni le stvar medčloveških odnosov, ampak je mogoča tudi v odnosu med človekom in Bogom oziroma ima v odnosu z Bogom svoj izvor.« (Cvetek 2013, 318)

Kristus je rekel: »Jaz sem z vami vse dni do konca sveta (Mt 28,20). V teh besedah lahko občutimo varnost, trdnost, ker nismo sami, ampak je z nami On, ki je prevzel človeško naravo, da je občutil bolečino in radost ljubezni. Na križu je pokazal veličino svoje ljubezni, ko je dal življenje za človeka, za odnos. Jezus pravi: »Kjer sta dva ali trije zbrani v mojem imenu, sem jaz sredi med njimi.« (Mt 18,20). Ko sta mož in žena z zakramentom svetega zakona povabila medse Kristusa, so sedaj trije, ne več dva, in v tej veri in zaupanju, da je On vedno z njima, lahko varno in trdno stopata skozi vzpone in padce odnosa.

2. ZAKRAMENTALNA RAZSEŽNOST ZAKONA

Beseda zakrament izhaja iz latinske besede *sacramentum*, ki jo sestavljata besedi *sacer* in *mentum*. Beseda *sacer* pomeni sveto. Sveto je tisto, kar izvira najprej od Boga, ima veliko vrednost in je nedotakljivo. Druga beseda pa je *mentum* in označuje dogodek. Dogodek, ki se dogodi z zakramentom zato, da bi bil v odnosu prisoten Bog. »Zakramenti Cerkve so sad Kristusove odrešenjske daritve na križu.« (KKC, 97) Katekizem Katoliške Cerkve jih šteje v tri skupine: zakramenti uvajanja v krščanstvo (krst, birma, evharistija); zakramenta ozdravljanja (pokora in bolniško maziljenje); zakramenta v služenju občestva in poslanstva (mašniško posvečenje ali sveti red in zakon). Vsi ti zakramenti so povezani s pomembnimi trenutki kristjanovega življenja (KKC, 97).

2.1 ZAKON KOT ZAKRAMENT

Zakrament zakona lahko opredelimo kot: »osebno dejanje nebeškega Kristusa (ki je *Kyrios*), uresničeno v moči delovanja Svetega Duha, ki ga v simbolni obliki udejanji Cerkev po privolitvi zakonskega para sredi občestva Cerkve, in je usmerjeno v odločilne situacije skupnega življenja posameznega zakonskega para, da se v njem in po njem na osebni način uresniči milostna odrešenjska skrivnost (*mysterion*).« (Turnšek 2008, 341) Podobno to izrazi tudi cerkveno učiteljstvo Drugega vatikanskega cerkvenega zbora: »Kakor je namreč nekoč Bog z zavezo ljubezni in zvestobe prišel svojemu ljudstvu naproti, tako sedaj Odrešenik ljudi in Ženin Cerkve pride krščanskim zakoncem naproti z zakramentom zakona.« (CS 48)

Krščanski zakon je za kristjane zakon, »ki izvira iz Boga Stvarnika, resnična poklicanost ter posebno stanje in življenje milosti.« (CD 71,16) Za razliko od civilnega zakona, ki ne predvideva družbene koristnosti zakona, krščanski nauk zakon pojmuje kot »temelj, ki na družbo izliva številne dobrine in vrednote, ki utrjujejo solidarnost,

spoštovanje, pravičnost in odpuščanje v osebnih in družbenih odnosih.« (CD 71, 21–22)

Konstitucija o Cerkvu pravi, da si zakonci »v moči zakramenta v zakonskem življenju /.../ med seboj pomagajo k svetosti in tako imajo v svojem življenjskem stanu /.../ svoj lastni dar v božjem ljudstvu.« (C 11,2) V krščanskem zakonu zakonca nista prepuščena sama sebi, temveč svojo moč črpata iz Boga in Božje navzočnosti.

Za kristjana je zakon zakrament, ki ima vrednost v tem, da je v zakonu prisoten Bog, ki je ljubezen. Pomemben vidik krščanskega zakonskega odnosa opisuje misel iz Svetega pisma: »Vse moje je tvoje, in kar je tvoje, je moje.« (Jn 17,10). S tem želi evangelij poudariti pomen enosti zakonske ljubezni in zakona. Krščanski zakon ne dovoljuje predporočnih pogodb, ki že same po sebi predpostavljajo možnost razveze in dvojnosti v zakonu, kar pa je v popolnem nasprotju s krščanskim naukom o zakonu. »Po prvotnem Božjem načrtu je zakonsko zedinjenje nerazvezljivo, kakor potrjuje Jezus Kristus: »Kar je Bog združil, tega naj človek ne ločuje.« (Mr 10,9).« (KKC 339)

Zakrament zakona se kaže kot posvečena zveza enega moškega in ene ženske. Bog je iz ljubezni ustvaril človeka in ju poklical k ljubezni, da bi uresničevala medsebojno ljubezen in podaritev, da ne bi bila več dva, ampak eno (Mt 19,6). V zakramentu svetega zakona se Kristus »dotakne« zakoncev v njuni resničnosti, da bi kot mož in žena postajala podoba njegovega združenja s Cerkvijo (Vider 1975, 31).

Zakonski par, ki je zmožen vstopiti v skrivnost milosti, s pomočjo katere se skozi preizkušnje prebije do vstajenja, lahko zaživi ljubezen, o kateri je govoril že apostol Pavel – torej ljubezen, ki nikoli ne mine. Pri zakramentalni razsežnosti zakona je ključnega pomena, da zakonca preko pashalne skrivnosti vstopita v občestvo z Bogom, kajti to je osnova za učinkovito razreševanje težav med zakoncema (Pederson 2016, 10).

2.2 OBČESTVENI VIDIK ZAKRAMENTA ZAKONA

Zakrament svetega zakona temelji na ljubezni med možem in ženo, ki je znamenje Božje ljubezni, ki se je razodela v Jezusu Kristusu in v Cerkvi (Sorč 2003, 323). Zakon spada v središče Božjega načrta, ki je načrt zaveze, načrt občestva. Na začetku Prve Mojzesove knjige beremo: »Bog je ustvaril človeka po svoji podobi, po Božji podobi ga je ustvaril, moškega in žensko je ustvaril ... Zaradi tega bo mož zapustil očeta in mater in se pridružil svoji ženi in bosta eno meso« (1 Mz 1,27. 2,24). Podoba Boga se torej najbolj celovito razodeva v odnosu med možem in ženo, ki sta eno, čeprav dve osebi. Za človeka je odnos z D/drugim ključnega pomena, saj se vsak človek kot oseba najbolj uresničuje prav kot odnosno bitje. »Človeka ne moremo opredeliti drugače kot znotraj odnosnosti: v tem smislu, da Bog izgovarja stvariteljsko besedo in da človek iznikne iz nič, pa tudi v pomenu, da ustvarjenina, ki vznikne iz nič, ne more biti Božja podoba, če v svojem vzpostavljačem jedru nima odnosnosti.« (Rupnik 1998, 26) Konstitutivni element vsake človeške osebe je torej odnos. Za izhodišče vzemimo začetne strani Prve Mojzesove knjige, kjer beremo, da je bil človek ustvarjen kot moški in ženska (prim. 1 Mz 1,27), kar ima velik pomen za ohranjanje človeštva. Svetopisemska pripoved o prvem človeku izpostavi tudi občestveni vidik: žena je predstavljena kot moževa družica, kajti ni dobro, da bi bil človek sam (prim. 1 Mz 2,18). Mož in žena sta tako skupnost, ki se poraja neposredno iz Božje stvariteljske volje. »Mož in žena sta eno meso, sta en sam »jaz«. To ne pomeni, da s tem njuna osebnost izgine, temveč da ta v naravnosti k drugemu dobi novo razsežnost.« (Sorč 2003, 274) V zakonu sta mož in žena poklicana, da uresničujeta odnos vzajemnosti (recipročnosti) in dokončnega življenjskega občestva. Prav osebno občestvo med možem in ženo, ki mu je podlaga spolna različnost in iz nje izhajajoča vzajemnost, odraža podobo notranjih odnosov v Sveti Trojici (Turnšek 2003, 277–278).

3. DUHOVNOST V ZAKONU

Duhovno življenje mnogi opredeljujejo kot »življenje v milosti«, »nadnaravno življenje«, saj smo bili ustvarjeni po božji podobi in sličnosti (1 Mz 1,27). »Podobo« prejmemo pri krstu, »sličnosti« pa se približujemo vse življenje. Sveti Gregor Nacianski je zapisal: »Človek je celota dveh prvin«. Duša in telo imata različno naravo. Poleg različnosti med dušo in telesom obstaja tudi spolna razlika, ki se izraža na fiziološkem, psihološkem in družbenem nivoju. Moški in ženska sta enakovredna, vendar različna. Različnost v spolu se odraža tudi v duhovnem doživljanju ženske in moškega. Vez med spolom in duhovnim razvojem je tesna in zato, da bi dosegli svojo popolnost, potrebujemo aspekt obeh – moškega in ženske. Duhovnost v zakonu, kot prikazuje raziskava v nadaljevanju, pomembno vpliva na zadovoljstvo v zakonu. V tem poglavju bomo duhovnost razdelili na osebno in odnosno. Pogledali bomo na posameznika, na njegovo osebno doživljanje duhovnosti in kako se to manifestira v odnosni duhovnosti med zakoncema.

Daniel Horan v prispevku o Mertonovem razmišljanju o duhovnosti v zakonu spregovori o sadovih in izzivih, ki jih duhovnost zakona ponuja (Horan 2012, 178). Vera v veličini gorčičnega zrna je vsemogočna (Mt 13,31–32). Tako je tudi duhovnost v zakonu lahko pomembno zrno v kvaliteti zakonskega življenja, vendar ni dovolj zgolj zrno, temveč tudi tla, na katera pade to zrno (Horan 2012, 179). Duhovnost se izraža v osebni ljubezni. Kot trdi Špidlik, je osebna ljubezen spoznavni princip za ljudi (Špidlik 1995, 89). Merton kot pomemben vidik duhovnosti navede spolni odnos med zakoncema, kar označi kot najintimnejšo in najpopolnejšo prisotnost Boga v zakonu (Merton 1996, 259).

Pomemben prispevek na področju duhovnosti v zakonu in njeno povezavo z zadovoljstvom v zakonu sta pripravila Prabu David in Laura Stafford. Pozitiven odnos med duhovnostjo in zadovoljstvom v zakonu je bila predstavljena tudi v nekaterih drugih študijah, kot so Ellison, Burdette in Wilcox (2010), Fincham in Beach (2010), Mahoney (2010), Wolfinger in Wilcox (2008) in David in Stafford (2015). V svojem članku sta Prabu David in Laura Stafford prišla do spoznanja, da individualen odnos z

Bogom indirektno vpliva na kvaliteto zakona. Osebna duhovnost se namreč kaže v odnosni duhovnosti (David in Stafford 2015, 232). Kot primer navedeta odpuščanje. Volja do odpuščanja enega ali drugega partnerja pozitivno vpliva na zakon, medtem ko nepripravljenost odpuščanja enega ali drugega negativno vpliva na zakonski odnos. Osebna duhovnost na različne načine pozitivno vpliva na zadovoljstvo v zakonskem odnosu. Duhovnost se ne odraža zgolj v osebnem odnosu do Boga, kot molitev, meditacija, temveč tudi v ljubezni do bližnjega, v odpuščanju, kompromisih in darovanju (David in Stafford 2015, 233).

Slovenski misijonar Pedro Opeka o duhovnosti pravi: »Vedno več ljudi se navdušuje nad meditacijo. Vendar je to večino časa zelo individualistična pot, ker stremi k temu, da bi se počutili bolje v lastnem telesu, da bi se sprostili, napolnili z občutki /.../ Če ta pristop prinaša pozitivne vidike, potem pomeni predvsem voljo do vračanja k sebi, tako da išče lastne oporne točke. Kadar pa se nam ponudi priložnost, da lahko v teh trenutkih intimnosti s samim seboj črpamo nove sile, da lahko delujemo v korist drugih, gre za veliko dragocenejši vir ravnotežja. Zato vztrajam pri pomenu »odprte duhovnosti /.../. Torej »Bog«, »Stvarnik«, »Vrhovno bitje, moje Vse«, ki vodi v dokončno obliko povezanosti, kajti pomembno je, da po privilegirani zvezi pridemo do tega, da se čutimo pripadni vsemu človeštvu. Tukaj vam govorim o Ljubezni. Pustolovščina se začne in konča s srcem.« (2006, 83–84) Misijonar v tem citatu povzame bistvo duhovnosti, kjer iz lastne duhovnosti človek črpa moč za duhovnost v zakonskem življenju in družbi. Duhovnost se potemtakem izraža navzven, v kolikor iz osebnega izkustva duhovnosti preidemo na družbeno, odnosno duhovnost.

4. ZADOVOLJSTVO V ZAKONSKEM ODNOSU

Hendrick in Hendrick zadovoljstvo v partnerskem odnosu opredelita kot od osebe subjektivna evalvacija zveze (2008, 341). Samo zadovoljstvo temelji na občutju sreče in prepričanosti o kakovosti odnosa. Zadovoljstvo tudi ni neko končno stanje zakonskega odnosa, temveč na zadovoljstvo vpliva vsakodnevni trud za odnos. Na zakonski odnos pa vplivajo okoljski dejavniki ter intrapsihične in intrapersonalne značilnosti (Francišek 2015; Compton 2006, 93). Zakonski odnos, kot odnos dveh oseb, je skupnost, v kateri se morata oba truditi za lastno zadovoljstvo ter skupno izpopolnitev zakona. Nezadovoljstvo v zakonu se lahko kaže na več načinov (Rusbult in Zembrodt 1982, 274). Rusbultova in Zembrodtova, kot odziv na nezadovoljstvo navedeta pasivni in aktivni odziv. Pasivni odziv pomeni, da partner čaka in se ne odziva na nezadovoljstvo v odnosu, aktivni odziv pa pomeni, da partner aktivno sodeluje pri urejanju medsebojnega odnosa. Med možnimi odzivi sta navedli končanje zakonskega odnosa, komunikacijsko opredelitev (pogovor o nezadovoljstvu, sprejetje kompromisa, obojestransko reševanje problema), zvestobo ter zanikanje lastnega nezadovoljstva. Kot pomemben dejavnik navedeta tudi razlikovanje v aktivnosti in pasivnosti obeh partnerjev ter konstruktivno in destruktivno delovanje obeh (Rusbult in Zembrodt 1982, 285).

4.1 ZVESTOBA V ZAKONU

Slovar slovenskega knjižnega jezika definira zvestobo kot lastnost zvestega, ki verjame, ne dvomi, zaupa v poštenost (SSKJ). Vse te lastnosti so v odnosu med možem in ženo nujne za trajen in kvaliteten odnos. V zakonskem odnosu si zakonca izkazujeta zvestobo z vdanostjo in pripadnostjo drug drugemu. Svobodna privolitev v zakonski odnos vključuje voljo zakoncev, da ustanovita nerazvezljivo skupnost, kar pomeni, da odločitev za zakon že sama po sebi vključuje zvestobo. Volja, ki jo izrazita mož in žena, da se drug drugemu dokončno podarita, se konkretno realizira v njunem življenju, ki

vključuje zvesto in rodovitno zavezo ljubezni (KKC 2005, 116). Z(a)veza, ki sta jo mož in žena sklenila na tak način, je torej nerazvezljiva.

Zvestoba in nerazvezljivost ima tudi biblične temelje. Skozi celotno Sveto pismo sledimo tipologiji zaveze. V Stari zavezi Jahve sklene zavezo z ljudstvom, kateri ostaja nepreklicno zvest, čeprav jo ljudstvo večkrat prelomi (npr. prelomitev zaveze v puščavi, ko izraelsko ljudstvo naredi zlato tele in ga časti). Pogosto je zaveza med Jahvejem in njegovim ljudstvom predstavljena kot poročna pogodba, za katero je temeljna resnica pravičnost in ljubezen. Nova zaveza, ki jo preroki nenehno oznanjajo, je napovedana kot neuničljiva – gre za združitev Kristusa in Cerkve, ki je nepreklicna.

Zvestoba in nerazvezljivost se ne vsiljujeta zakonu od zunaj. »Privolitev sama vsebuje obljubo zvestobe. Že naravni zakon, naravna zveza, ima v sebi nekaj neločljivega. Med krščenimi pa zakon povzame vse naravne lastnosti in jih razvije do polnosti. Zato je temelj zakonske zveze neprelomljiva zveza Kristusa in Cerkve.« (Turnšek 2008, 339–346)

4.2 KOMUNIKACIJA ALI DIALOG

Izraz dialog izhaja iz grškega izraza dialogos, kar pomeni pogovor, dvogovor. Prvi je izraz dialog uporabil Platon. David Bohm razlikuje dialog od diskusije in debate. Slednji, po Bohmu, temeljita na iskanju skupnega cilja (Bohm 1991). Bistvo dialoga po Bohmu je širjenje obzorij in globlje razumevanje drugega in ne rešitev, ki bi iz dialoga izhajala. Prvotni namen dialoga tako ni v iskanju skupnega cilja, sprave, ampak v razumevanju. Človek je bitje dialoga (Juhant 2007, 39).

Sveto pismo nam približa Božjo komunikacijo, ki je »človeku pisana na kožo, da lahko z njeno pomočjo raste in dozoreva v odnosu, vse od spočetja do umiritve v Bogu« (Gerjolj 2006, 15).

Komunikacija oziroma dialog je mogoč v enakovrednem odnosu. Odnos, v katerem prvi priznava drugega v vsej njegovi polnosti in obratno. Dialog oziroma komunikacija predpostavlja strpnost in odprtost obeh sogovornikov, oziroma v našem primeru obeh

zakoncev. Dialog vodi v širše razumevanje druge osebe. Ob tem gre za spoštljivo izmenjavo pogledov na enake stvari.

Človeštvo in človek v svojem bistvu lahko obstane zgolj v dialogu. Raziskave, ki temeljijo na vprašanju komunikacije med zakoncema, preučujejo načine komunikacije (Rusbult in Zembrodt 1983) kot pomemben vidik zakonskega odnosa. Ta namreč temelji na raznovrstni komunikaciji, kot so diskusija, kompromis, prepričevanje, sodelovanje in razumevanje. Vsak način komuniciranja ne vodi nujno v kakovosten odnos. Tako komunikacija sama po sebi še ni pogoj za kvaliteten odnos. Komunikacija, ki pa postane dialog v smislu spoštovanja druge osebe, privede do zadovoljstva v zakonskem odnosu.

Tudi relacijska družinska terapija meni, da je pogovor v zakonskem odnosu nujen, saj le tako lahko zakonca razrešujeta nerazrešene travme iz mladosti, saj se »v zakonski zvezi natančno ponovi vsa razsežnost partnerjevega preteklega odnosa s starši« (Gostečnik 1999, 14). Če želita zakonca na novo vzpostaviti medsebojni odnos, se morata zares slišati in si povedati vse, kar je bilo del njune preteklosti, saj bosta le tako lahko zares doživljala njun odnos brez primesi preteklosti. Nezadovoljstvo v zakonu se izraža v prepirih in neuspešni komunikaciji med zakoncema. Gottman in Silver na podlagi raziskave in dolgoletnih izkušenj povzameta svoja dognanja o neuspešni komunikaciji med zakoncema s pomočjo štirih jezdecev (horsemen) (analogija s štirimi jezdecami v Apokalipsi – Raz 6). Prvi jezdec neuspešnega dialoga je kriticizem, drugi sarkazem in cinizem, tretji je obrambni mehanizem in četrti »stonewalling« (zavrnitev sodelovanja in komuniciranja) (1999, 25-46). Četrtega jezdeca bi slovenščini lahko razumeli kot besedno zvezo »kuhanje mule«.

Krščanski zakon pa je zakon dialoga, komunikacije. Janez Juhant vidi v dialogu nujnost za obstoj človeštva in s tem tudi zakona. Dialog je tista realnost in stvarnost, ki človeka v samem začetku pripravi na življenje v družbi (Juhant 2007, 53). Krščanstvo, kot temelj krščanske zakonske zveze, tako temelji na dialoškem odnosu med zakoncema.

4.3 STILI ODLOČANJA

Vsak dan moramo v komunikaciji s sozakoncem ali posamično sprejemati odločitve, ki se razvrščajo na lestvici pomembnosti: od tistih, ki so manj pomembne (kaj bomo oblekli), do tistih, ki so za naše življenje zelo pomembne (odločitev za poklic, družino itd.). Posamezniki se med seboj razlikujejo po stilu odločanja. Sosledje več napačnih odločitev, ki so posledice pogostejše uporabe nefunkcionalnih stilov odločanja, lahko vodi k manjšemu zadovoljstvu in obratno; pogostejša uporaba funkcionalnih stilov je razlog večjega zadovoljstva in boljših izidov (Faletič 2013, 131).

Scott in Bruce sta na podlagi raziskav in ugotovitev definirala pet stilov odločanja (Scott in Bruce, 1995). Tako poznamo racionalni, intuitivni, odvisni, izogibajoči in spontani stil. Racionalni stil najdemo pri osebah, ki logično ovrednotijo vse možne izbire. Intuitivni stil je značilen za osebe, ki pri odločitvi upoštevajo svoje občutke, odvisni pa za tiste, ki se zanašajo na druge in pri njih iščejo nasvete. Izogibajoči stil je značilen za tiste, ki se izogibajo odločanju, spontani pa za tiste, ki si želijo odločitev čim prej sprejeti, saj imajo občutek, da se jim mudi. Rezultati njune raziskave so pokazali, da se ti stili med seboj ne izključujejo, saj ne uporabljamo le enega stila odločanja, ampak kombinacijo več stilov, pri čemer eden ali dva prevladujeta. Na podlagi rezultatov njune raziskave sta prišla do zaključka, da racionalni in intuitivni stil lahko označimo za funkcionalna stila, ki pogosto vodita do pozitivnih učinkov, odvisni, izogibajoči in spontani stil pa za nefunkcionalne stile odločanja, ki pogosto pripeljejo do negativnih posledic (Faletič 2013, 131–135).

Kot so pokazale različne raziskave na odločanje posameznika vpliva več dejavnikov: okoliščine (Scott in Bruce, 1995; Loo, 2000; Appelt, 2011), medosebne razlike (Scott in Bruce, 1995; Spicer in Sadler-Smith, 2005), narava problema in situacijski dejavniki (Loo, 2000). Raziskovalci so se sprva bolj osredotočili na raziskovanje učinka, ki ga imata na proces odločanja odločitvena situacija in problem. Starejše raziskave s področja stilov odločanja so izpostavile razlike med osebami, ki so odgovorne za odločitve (Thunholm, 2004).

Omenili smo, da so odločitve lahko manj ali bolj pomembne. Odločitev za zakon za večini ljudi predstavlja najpomembnejšo odločitev, ki jo naredijo v svojem življenju, saj odločitev za zakon pomeni odločitev za trajni odnos z določeno osebo. Ne gre za enkratno odločitev ob dejanski sklenitvi zakonske zveze, temveč gre za odločitev, ki jo morata zakonca vsako jutro obnoviti (Doherty 2013). Znotraj zakonskega odnosa pa se vsakodnevno sprejemajo še druge odločitve, ki glede na stil odločanja vplivajo na blagostanje med zakoncema.

4.4 NAVEZANOST IN STILI NAVEZANOSTI

Za medsebojne odnose so pomembni tudi stili navezanosti, katerim se je posebej posvetil John Bowlby, angleški otroški psihiater in psihoanalitik (1907–1990), ki je razvil teorijo navezanosti. Bowlby v njej pokaže, da otrok poleg osnovnih potreb potrebuje tudi vzajemni čustveni stik z materjo, ki je prežet z ljubeznijo. Ljubeč odnos predpostavlja mir, varnost, sprejetost, ljubezen, spoštovanje in vzajemno sodelovanje. Navezanost je po Bowlbyu »organsko psihološki pogoj za razvoj človeškega bitja in pomeni sposobnost človeškega organizma, da vzpostavi in ohrani povezavo s tistimi bitji v svoji okolici, od katerih je odvisno njegovo preživetje« (Bowlby 1969, 163). Vpliv ponotranjenih izkušenj doživljajo tudi odrasli, kar so kasneje ugotavljali tudi drugi raziskovalci, saj se izkušnja otroške navezanosti vzpostavlja tudi v odraslih partnerskih odnosih (Cindy Hazan in Philip Shaver 1987, 520–524).

Kako je oseba navezana na drugo osebo, je odvisno od različnih stilov, ki se prenašajo preko več generacij. Tukaj naštevamo le osnovne tipe navezanosti, ki so značilni v odrasli dobi: varen tip, ambivalenten in plašljivo-izogibajoč tip navezanosti (Kompan Erzar in Poljanec 2009, 176).

Med varno navezane odrasle uvrščamo tiste, ki se v odnosu počutijo varni in so prepričani, da jim bo partner v pomoč, da se lahko zanesejo na svojega partnerja brez sramu in so lahko pred partnerjem taki, kot so, ker so prepričani, da se pred partnerjem ni potrebno pretvarjati. V skupino ambivalentno navezanih odraslih pa uvrščamo tiste,

ki so pogosto v skrbeh in jih je strah, da jih partner nima dovolj rad. Posameznike, ki dajejo vtis, da se jih čustva ne dotaknejo in se bojijo bližine, pač pa se zanesejo le nase in to pričakujejo tudi od drugih, uvrščamo med izogibajoče navezane odrasle (Koprivc Prepeluh 2012, 46–47).

»Partnerja ustvarita prostor za odigravanje vseh vzorcev navezanosti. V tem prostoru se predelujejo še ne do konca razvita in razdelana področja regulacije afekta ter sposobnost varne navezanosti, ki se v primarni družini niso mogla razviti.« (Kompan Erzar 2006, 59) Varna navezanost je pogosto temelj za lepe in osrečujoče odnose. V zadnjih desetletjih je vedno bolj prisotno prepričanje in spoznanje, da sta zaupanje in varnost v medčloveških odnosih temelj za osebno zadovoljstvo in rast ter za čustveno uravnoteženost med partnerjema. »Čustvena povezanost umirja strah in daje varnost, dela nas odporne, vzdržljive in fleksibilne, krepi občutek sposobnosti in učinkovitosti in ne nazadnje ljubljenosti. Takšne odnose potrebuje vsak, saj odsotnost ali pomanjkanje teh odnosov vodita v čustveno izoliranost in travmatično osamljenost.« (Erzar in Kompan Erzar 2011, 457)

Za odnose v zakonu je pomembna prava ali varna navezanost. Če se zakonca počutita varno, sprejeto in ljubljeno, ustvarjata tudi varen prostor za svoje otroke, ki ga ti lahko prenesejo na svoje potomce. Teorija navezanosti je odprla pomen medčloveške povezanosti in pripadnosti, ki je bil dotlej tako rekoč nedostopen. Spodbudila je premike v našem razumevanju medčloveških odnosov, pri otrocih in starših, nato pa tudi pri intimnih odnosih v odrasli dobi. Varna navezanost ima globok pomen tudi za versko življenje in omogoča sproščeno in čustveno manj naporno povezanost s samim seboj, soljudmi in Bogom (457–462).

Tip navezanosti pomembno vpliva na posameznikovo življenje in posredno tudi na kvaliteto odnosa med partnerjema.

4.5 STRINJANJE MED PARTNERJEMA

Odnos med možem in ženo je odnos, ki ustvarja v zakonu in družini pogoje za osebni razvoj. Odnosi so »po eni strani najdragocenejša, po drugi strani pa tudi najbolj tvegana človekova sposobnost« (Gerjolj 2006, 28). Zato moramo za odnose poskrbeti, da se razvijajo v pravi smeri. »Razvoj se torej odvija interaktivno, na področjih, ki so zajeta v odnose in kakor so zapisana v odnose.« (Kompan Erzar 2003, 26) Pomemben vidik v partnerskem odnosu je tudi usklajevanje oziroma strinjanje med partnerjema, ki zadevajo področje njunega življenja. Področja strinjanja, ki smo jih v nalogi raziskovali, so: upravljanje z družinskimi financami, rekreacija, religija, prijatelji, kaj je pravilno in primerno vedenje, življenjska filozofija, načini ravnanja s starši, nameni, cilji in stvari, za katere verjameta, da so pomembni, domača opravila, prostočasni interesi in aktivnosti ter odločitve o karieri. Vsi naštetih dejavniki kažejo na široko področje usklajevanja med partnerjema.

Nestrinjanje oziroma neuskklajenost na raznih področjih se še posebej pokaže in pride do izraza, ko zakonca oziroma partnerja postaneta starša. Pomembno vlogo pri usklajevanju ima prav gotovo pogovor in sicer o vseh stvareh, ki si jih zakonca delita, ustvarjata in živita. Še posebej je pomembno, da sta odkrita glede svojih preteklih odnosov v družini in si podelita boleče izkušnje, ki sta jih morda doživela v mladosti. Če bosta sposobna slišati nerazrešene situacije in jih s pomočjo molitve in pogovora sprejeti in razrešiti, bosta zmožna premostiti razlike, ki so med njima (Gostečnik 1999, 14–19).

4.6 IZRAŽANJE NAKLONJENOSTI

SSKJ razlaga izraz »naklonjenost« kot pozitiven odnos do drugega.« Izražanje naklonjenosti pomeni sočutno skrbeti za drugega, prepoznavati potrebe sozakonca in se nanje tudi primerno odzvati. »Na fizični ravni ta uglašenost pomeni, da posameznik zazna signale s strani druge osebe, preko katerih je mogoče odkriti posameznikov notranji svet.« (Cvetek 2014, 49)

Zakonca ali partnerja izražata naklonjenost drug drugemu na različne načine. To so lahko signali, ko drug drugemu podarita drobne pozornosti, ali pa so morda velike in pomembne stvari, ki drugemu nekaj pomenijo. Pomembno je, da »razmišljamo o načinu, na katerega želimo drug drugemu kazati in izražati ljubezen, ter o tem, kako bi vsak od nas želel, da se mu ljubezen izkazuje.« (Milivojević 2013, 91–92)

Gary Chapman je v knjigi *Pet jezikov ljubezni* opisal različne poti (dotik, beseda, potrditve, posvečeni čas, ugajanje, darila), ki lahko pripomorejo, da pridemo do partnerjevega jezika ljubezni in s tem do primernega načina izražanja naklonjenosti (Chapman 2009).

Zakonski odnos največkrat hromi strah pred veliko čustveno bližino. Gostečnik meni, da »gre za strah pred izgubo samega sebe in svojih lastnih čutenj, hrepenenj, potreb in želja, saj naj bi se popolnoma predala partnerju in njegovemu načinu čutenja in mišljenja.« (Gostečnik 1999, 27) Pomembno je, da si zakonca vzameta čas in najdeta način, ki bo primeren za oba, da bosta lahko izpolnila potrebe po ljubezni, pozornosti, pripadnosti in občutku, da sta drug pri drugem zaželeni in sprejeta.

4.7 STIK OZIROMA KOHEZIJA MED PARTNERJEMA

Pri vzajemnem stiku se zakonca med seboj tesneje povežeta, pomagata si v situacijah, ki presegajo enega ali drugega, še posebej v raznih preizkušnjah in bolečih dogodkih. Musek meni, da je vzajemni stik izhodišče za ljubezenske odnose med zakonci oziroma partnerji. Če so odnosi pozitivni, jih bomo želeli še poglobljati in stopnjevati, če pa je ravno obratno, je nevarno, da se stik oz. kohezija med partnerjema prekine (Musek 1995, 110–111). Seveda pa je odvisno od vsakega para, ali želi stik v odnosu poglobiti, kar pomeni, da se morata zakonca vsak dan truditi, da se spoznavata tako na duševni, telesni kot tudi na duhovni ravni.

Erzar in Kompan Erzar (2011, 99) ugotavljata, da je pomen stika v intimi bistvenega pomena, ne samo zanj, temveč tudi za zdrav odnos v družini in za vzgojo otrok. Stik

intime, ki je nujen za oblikovanje odnosov med partnerjema, pomeni, da sozakonec ali partner vstopa v psihični prostor drugega, kjer se srečujeta »notranji psihični svet in zunanja realnost, ki sta v stalni medsebojni interakciji« (Gostečnik 2010a, 346). Rast intimnega odnosa je pogosto odvisna od raznih iracionalnih prepričanj, ki sta jih partnerja doživela v preteklosti, ali »so bila del globokega in bolečega izkustva z bližnjimi, zlasti s starši«. (355) Gostečnik meni, da je »partnerski odnos arena intime, v kateri se razrešujejo najpomembnejše teme, občutja, afekti, ki so bili vzpostavljeni v odnosu s starši v najzgodnejši mladosti in se tokrat na novo prebudijo z namenom, da se razrešijo.« (371–372) Zakonca ali partnerja, ki se znata vživljati drug v drugega, bosta znala začutiti potrebe in želje, ki jih ima sozakonec ali partner, ter jih v soglasju drug z drugim tudi izpolniti.

5. ČUSTVA IN ČUSTVENE KOMPETENCE

»Sam izraz »*emocija*« izhaja iz latinskega izraza *e + movere*, kar pomeni »gibati se navzven«, »navzven usmerjeno gibanje« (črka *e* označuje energijo, *motion* pomeni gibanje.« (Šadl 1999, 17) Izvorni pomen izraza se nananša na selitev ali transfer (prenašanje).

Beseda »čustvo se uporablja šele v novejšem času, čeprav je vprašanje pojavov, ki jih označuje, pristno že v razmišljanjih starih grških mislecev«. (Šadl 1999, 17) Čustvena inteligentnost je tako pomembna za zakonski odnos in zadovoljstvo v zakonskem odnosu (Malouff, Schutte in Thorsteinson 2014, Gottman in Silver 2000). Predpostavlja namreč primeren odziv v določenih konfliktnih in tudi intimnih situacijah.

Čustva igrajo v posameznikovem življenju pomembno vlogo, saj njihov vpliv sega na različna področja človekovega življenja. Vplivi čustev so različni, od pozitivnih do negativnih. Doživljanje pozitivnih čustev (veselje, zanimanje, zaupanje in naklonjenost) pomaga, da so medsebojni odnosi kvalitetni in prispevajo k blagostanju človekovega življenja. »Primerna skrb za čustveno doživljanje tako predstavlja pomemben doprinos h kvaliteti življenja in življenjski funkcionalnosti.« (Cvetek, 2014 5-6) Za čustva je pomembno, kako jih posameznik uravnava, saj so lahko posamezniki ujeti v ponavljanje enakih vzorcev doživljanja čustev, kot so jih doživljali v svoji družini. Ponavljanje nefunkcionalnih vzorcev izražanja čustev oziroma neustreznega ravnanja s čustvi pomeni za zakonski odnos pomemben dejavnik nezadovoljstva in morda celo razpad odnosa (Cvetek 2014, 5-6).

Čustva pomagajo človeku organizirati odziv na zunanje in notranje dražljaje (Šadl 1999, 17; Schulty, Izard, Abe 2005, 52) »Čustva so temeljni in neločljivi del koncepta človeka in človeške družbenosti. Biti človek, je biti čustven: po kvaliteti in kvantiteti svojih afektivnih izkušenj je človek najbolj čustven med vsemi živimi bitji. Čustva, skupaj z razumom (*Mislim, torej sem*), predstavljajo tisto, kar definira samo bistvo, človečnost človeka; so bistvena dimenzija njegove subjektivitete in konstitutivna sestavina družbenih odnosov.« (Šadl 1999, 9)

Podobno o čustvih govori Bogdan Žorž, ki pravi, da so čustva zelo pomembna prvina človekove osebnosti in dajejo doživljanju neko »barvo«, ki določa pomembnost, privlačnost ali odbojnost (Žorž 2013, 36). Silvo Šinkovec pa pravi, da so čustva informacije o tem, kaj nam neka stvar, oseba ali situacija pomeni (Šinkovec 2013, 38).

Kot ugotavljata Musek in Kovačeva, emocije združujejo diferencirane predmetne in procesne psihofizične vidike, ki se odražajo v emocionalnem doživljanju, vedenju in reakciji (Kovačev in Musek 1994, 2).

Goleman čustveno inteligenco označi kot vrlino zmožnosti razumevanja drugih oseb in modrega ravnanja v odnosih. Čustvena inteligenca je pojem, ki je soroden in ni povsem enak čustvenim kompetencam in je nastal na področju raziskovanja psihičnih sposobnosti in označuje, v kolikšni meri posameznik kaže sposobnost ravnanja s čustvi, v kolikšni meri zmore čustveno spodbujati samega sebe. Čustvena inteligentnost zajema »spodbujanje sebe in kljubovanje frustracijam, nadziranje vzgibov in odlaganje z zadovoljivijo, obladovanje razpoloženja in sproščanje stisk, ki zavirajo sposobnost razmišljanja, vživljanje v čustva drugih in upanje.« (Goleman 1995, 50) Ko presojamo čustveno inteligentnost, razmišljamo bolj, koliko tega nekdo ima ali nima. Posameznik, ki pride v stik s svojimi občutji in čustvi, prepozna tudi svojo identiteto (Šadl 1999, 12–13).

Čustvena inteligentnost je tako pomembna za zakonski odnos in zadovoljstvo v zakonskem odnosu (Malouff, Schutte in Thorsteinson 2014, Gottman in Silver 2000). Predpostavlja namreč primeren odziv v določenih, predvsem konfliktnih in tudi intimnih situacijah.

Čustvene kompetence, ki jih posamezniki pridobivajo skozi življenje, in jih razvijajo, so pomembne tudi za čustveno stabilnost in funkcionalnost posameznika ali para.

Osvajanje čustvenih kompetenc, ki jih zakonca oziroma partnerja pridobivata skozi življenje, lahko primerjamo s »hojo po stopnicah navzgor, kjer eni hodijo hitreje, drugi počasneje.« (Cvetek 2014, 167) Tako, kot stopnice sledijo ena drugi in če katera manjka, se pozna vrzel in jo je treba na nek način zapolniti, tako je potrebno upoštevati vrstni red naštetih čustvenih kompetenc. »Če predhodne kompetence niso v zadostni

meri usvojene, se bo ta primanjkljaj kazal na vsaki naslednji razvojni stopnici. To pomeni, da bo vsaka naslednja čustvena kompetenca, ki jo bo posameznik v življenju usvajal, ostala okrnjena.« (Cvetek 2014, 167)

Emocije imajo v posameznikovem življenju in tudi v odnosu med zakoncema pomembno vlogo, saj njihovo izražanje in procesiranje vpliva na kvaliteto zadovoljstva v zakonskem odnosu. Če partner ne zmore prepoznavati svojih občutij in jih regulirati, jih bo veliko težje sposoben prepoznavati tudi pri partnerju, kar potem privede do težav pri medsebojnem odnosu. To potrjujeta tudi Grewal in Salovey, ki menita, da oseba, ki se zaveda svojih emocij in jih tudi izkuša, tudi pri drugih odkriva emocionalne odzive (2013, 3).

5.1 ZAUPANJE V POMOČ DRUGEGA

SSKJ zaupanje opredeli kot prepričanje, da je kdo sposoben, voljan narediti, kar se pričakuje. Pomeni tudi, imeti zaupanje vase, da je kdo pošten, iskren.

V Svetem pismu o zaupanju beremo na različnih mestih: »Blagor možu, ki je stavil v Gospoda svoje zaupanje in se ni obračal k upornikom, k tistim, ki se zapletajo v slepilo.« (Ps 40, 5) »Blagoslovljen mož, ki zaupa v Gospoda in je Gospod njegovo zaupanje.« (Jer 17, 7) »Kdor izda skrivnost, zapravi zaupanje in ne bo več našel prijatelja po svoji duši.« (Sir 27, 16). Sveto pismo z omenjenimi citati govori o viru zaupanja, bistvu zaupanja in njegovem pomenu.

Doživljanje zaupanja je povezano z varnostjo, ki jo partnerja čutita v odnosu. »Vzpostavljanje ravno prave mere bližine z drugim človekom je ena od temeljnih funkcij čustva zaupanja oziroma nezaupanja.« (Cvetek 2014, 51)

Zaupanje lahko doživljamo na treh različnih nivojih: nizko intenziteto doživljanja zaupanja poimenujemo notranje občutje sprejemanja, srednjo kontinuuma zaupanje, polje z močno intenziteto doživljanja pa je občudovanje.

Za odsotnost zaupanja uporabljamo izraz tesnoba, še posebej, če je intenziteta močna, kar onemogoča sproščeno spoprijemanje z življenjem. (Lamovec 1991, 89). Nezaupanje med partnerjema izhaja iz preteklih negativnih izkušenj, ko nista dobila drug od drugega, kar sta pričakovala.

Cvetkova meni, da je čustvo kot ozadje, ki da ton celotnemu posameznikovemu doživljanju. V primeru doživljanja zaupanja bo človek iskal večjo bližino z drugim človekom, v nasprotnem primeru se bo od njega oddaljeval. »Doživljanje zaupanja je ena od najbolj zaželenih kvalitete tesnih medsebojnih odnosov, ki posameznika spodbudi k večjemu samorazkrivanju, k zaupanju v uresničitev obljub, ki jih partnerja drug drugemu izrečeta.« (Cvetek 2014, 51–52)

Zaupanje je eno najpomembnejših komponent v odnosu z ljudmi. Je ena temeljnih interakcij v odnosu med ljudmi. V zakonskem odnosu pomeni zaupanje medsebojno iskrenost zakoncev, njuno zanesljivost in predanost. Pomeni, da sta varna v odnosu, da sta lahko preprosto taka, kot sta. Zaupanje je pomembno še posebej v konfliktnih situacijah, ko partner išče bližino nekoga, ki je sočuten, in ve, na koga se lahko obrne po pomoč. »V kolikšni meri bo posameznik doživljal zaupanje oziroma nezaupanje, je v veliki meri odvisno od posameznikovih predhodnih izkušenj.« (Cvetek 2014, 52-53)

5.2 VZAJEMNOST IN SODELOVANJE

Za osrečujoč zakonski odnos sta zelo pomembna vzajemnost in sodelovanje. To lahko razumemo, da še posebej ob konfliktnih situacijah zakonca oziroma partnerja čutita, da sta si čustveno blizu in sta med seboj intimno povezana. Visoka povezanost med partnerjema je, ko lahko svoja občutja delita drug drugemu. Ljubeča pozornost do partnerja daje varnost in odprtost, da si lahko izrazita notranja občutja in se poslušata. Pri tem čutita pripadnost drug drugemu in svojemu zakonskemu odnosu. Zaradi tega tudi lažje rešujeta težave, ki se pojavijo v njunem odnosu.

Vzajemno čustveno sodelovanje lahko razumemo tudi kot regulacijo čustvenih procesov, ki so lahko »avtomatični ali kontrolirani, zavedni ali nezavedni in vplivajo na spremembe čustvene dinamike«. (Cvetek 2013, 40-41) Partner lahko sam regulira svoja čustva (intraprosihična raven), ali pa mu jih pomaga regulirati partner (interpersonalna raven). Če zakonca zmoreta drug pri drugem regulirati čustveno doživljanje, si bosta s tem tudi povečala psihofizično zdravje, saj, kot kažejo pretekle raziskave (Leikas e tal. 2009, 329-300), je nizka stopnja čustvene stabilnosti povezana z mentalnim in fizičnim zdravjem posameznika. »Čustveno stabilni posamezniki delujejo z umirjenim umom ter so osvobojeni močnih negativnih afektov, zlasti tesnobe in depresije.« (Cvetek 2014, 41) Za partnerja oziroma zakonca je pomembno, da znata izražati svoje želje in potrebe ter znata prisluhni drug drugemu, da dosežeta zastavljene cilje. »Vzajemno socialno reševanje problemov je posameznikova zmožnost afektivnih interakcij z drugimi, ki so že organizirane v bolj kompleksne namerne akcije ali vedenjske vzorce.« (Cvetek, 2014, 115)

5.3 RAZUMEVANJE IN BESEDNO IZRAŽANJE ČUSTEV

Človek lahko v svojem življenju doživlja različna čustvena stanja, ki so lahko globalna ali specifična. »Toda šele z razvojem čustvene kompetence, rabe simboličnih predstav, zmore posameznik ta svoja čustvena stanja tudi poimenovati (Cvetek 2014, 124). Zmožnost ustvarjanja logičnih povezav med posemeznimi diferenciranimi občutji in razlogi zanje imenujemo čustveno logično mišljenje (Cvetek 2014, 128; Greenspan in Wieder 1998,86). Izražanje čustev lahko poteka na besedni ali na nebesedni ravni. Besedno izražanje čustev je tesno povezano s posameznikovo zmožnostjo zavedanja in zavestnega prepoznavanja čustev ter zmožnostjo njihove ubeseditve.« (Cvetek 2014, 38) Nebesedno sporočanje čustev pa opazimo z govorico telesa (kot je nasmeh, pogled, telesna drža, napetost mišic, kretnje, ton glasu, hitrost govorjenja, gibanje) (Cvetek 2014, 38).

Zanimivo je opazovati dinamiko čustvene izraznosti, ko sta zakonca ali partnerja v medsebojni interakciji.

Izražanje čustev je pomembno, še posebej v konfliktnih situacijah, saj pogosto ravnata takrat partnerja ne zmoreta najti besed, s katerimi bi izrazila, kar čutita. Ob takih situacijah partnerja pogosto ne najdeta ustrezne razlage za konfliktno situacijo in še težje opišeta svoje čustveno doživljanje.

5.4 AVTONOMNO ISKANJE NOVIH MOŽNOSTI

Ob konfliktnih situacijah se partnerja lahko naučita, kaj jima situacija sporoča, ali kakšen smisel ima za enega ali drugega partnerja. Konfliktno situacijo lahko vzameta kot izziv za njuno osebno in skupno rast v odnosu.

Avtonomno iskanje novih možnosti pomeni, da lahko posameznik poišče nove možnosti. Ko se mu ena pot zapre, lahko poišče drugo, pomeni, da smo odprti za nove poti in ob oviri ne obupamo, ampak poiščemo drugačno pot. Avtonomnost pomeni, da prevzamemo osebno odgovornost za to, da poiščemo drugo pot, če po prvi ne moremo naprej. »Greenspan je to razvojno obdobje poimenoval obdobje rastočega jaza in razvoja notranjega standarda.« Posameznik, ki doseže to razvojno obdobje, razvije zmožnost samorefleksije, hkrati pa začne izražati avtonomno željo po izboljšanju sebe.« (Cvetek 2014, 139)

5.5 AVTONOMNA ŽELJA PO IZBOLJŠANJU SEBE

Zakonca oziroma partnerja, ki želita svoj odnos izboljšati in konfliktno situacijo vzeti resno, lahko s pogovorom iščeta rešitve, kako bi izboljšala svoje odzivanje in način reševanja v takih situacijah. Zavzetost za reševanje medsebojnih zapletov lahko vidita kot izziv in napredek za njun odnos.

»Posameznik, ki je razvil reflektivno čustveno mišljenje, zmore razlikovati različna osebna stanja, s katerimi povezuje čustveno doživljanje. Tako razlikuje med svojim

trenutnim čustvenim stanjem, običjanim oziroma prevladujočim čustvenim stanjem ter želenim oziroma idealnim čustvenim stanjem.« (Cvetek 2014 140)

5.6 AVTONOMNOST PRESOJANJA

Avtonomnost presojanja se kaže, ko posameznik »razvije trdno, neodvisno občujte samega sebe in ko zmore ponotranjene neodvisne notranje sandarde čustveno udejanjiti.« (Cvetek 2014, 150) Na interpersonalni ravni se ločeno občutje samega sebe nanaša na samostojnost v odnosu do drugih.

Pri reševanju v konfliktnih situacijah zakonca oziroma partnerja poslušata samega sebe in sledita svojim občutkom ter kljub pritiskom ostaneta zvesta svojim osebnim prepričanjem. Pri odločanju se držita svojih avtonomno izbranih načel in imata občutek, da se lahko samostojno odločata.

Avtonomnost presojanja zakoncema oziroma partnerjema povečuje zaupanje in varnost med njima, saj čutita sprejetost, ko lahko čutita svobodo in suverenost glede svojih odločitev.

6. RAZISKOVALNI PROBLEM IN RAZISKOVALNA METODOLOGIJA

6.1 RAZISKOVALNI PROBLEM

V empirično raziskovalnem delu smo raziskovali povezanost doživljanja svetosti zakona in navzočnosti Boga v povezanosti s čustvenimi kompetencami (zaupanje, vzajemnost in sodelovanje, razumevanje in besedno izražanje čustev, primerjalno čustveno mišljenje, nihanja v doživljanju čustev, avtonomno iskanje novih možnosti, avtonomno željo po izboljšanju sebe, avtonomnost presojanja) in zadovoljstvom v zakonskem odnosu (strinjanje, izražanje naklonjenosti, zadovoljstvo z odnosom, stik (kohezija) med zakoncema). Preveriti smo želeli, ali navzočnost Boga in duhovnost vplivata na zadovoljstvo v zakonu. Prav tako nas je zanimalo, kakšna je povezanost čustvenih kompetenc z zadovoljstvom v zakonu ter kako se čustvene kompetence povezujejo s svetostjo zakona oziroma navzočnostjo Boga v zakonu. Preveriti smo želeli, ali je med svetostjo zakona in navzočnostjo Boga ter duhovnim življenjem pozitivna povezanost z zadovoljstvom v zakonskem odnosu. Pričakujemo, da bodo podatki merjenih lastnosti, navzočnost Boga v zakonu, duhovnost v zakonu, čustvene kompetence ter zadovoljstvo v zakonu, pokazali na povezanost med njimi.

V Sloveniji so tovrstne raziskave redke, prav tako se ne pojavljajo pogosto v tuji literaturi. Zato nas je v raziskavi zanimalo predvsem, kakšna je povezanost med stopnjo zadovoljstva v zakonskem odnosu, stopnjo doživljanja svetosti zakona ter izraženostjo čustvenih kompetenc. Preučevali smo tudi, ali se pojavljajo statistično pomembne razlike v stopnji doživljanja svetosti zakona, v izraženosti čustvenih kompetenc in v stopnji doživljanja zadovoljstva v zakonskem odnosu glede na spol.

6.2 HIPOTEZE

1. Moški in ženske se med seboj ne razlikujejo v stopnji doživljanja svetosti zakona, v izraženosti čustvenih kompetenc ter v stopnji doživljanja zadovoljstva v zakonski zvezi.
2. Udeleženci, ki doživljajo svetost zakona v večji meri, izražajo višjo stopnjo zadovoljstva v zakonski zvezi in večjo izraženost čustvenih kompetenc.

7. METODA

7.1 UDELEŽENCI

V raziskavi je sodelovalo 189 prostovoljcev, od tega jih je bilo 114 ženskega spola (60,3 % vzorca, (v nadaljevanju mediana M) je 41,83 let, standardni odklon (v nadaljevanju SD) je 11,65) in 75 moškega spola (39,7 % vzorca, M=45,72 let, SD=12,13). Povprečna starost vseh udeležencev je 43,45 let. Najmlajši udeleženec je imel 22 let, najstarejši pa 67 let.

Poročenih udeležencev je 170 (89,5 %), neporočenih v resni partnerski zvezi je 13 (6,8 %), 5 (2,6 %) udeležencev se je opredelilo za samske, 2 (1,1 %) udeleženca pa za ločene. Povprečna vrednost trajanja zakonske zveze je bila 16,74 let.

Glede izobrazbe se je največ udeležencev opredelilo za višješolsko ali univerzitetno izobrazbo, in sicer 97 (62,6 %), 27 (17,4 %) jih je končalo specializacijo, magisterij znanosti ali doktorat/ tretja stopnja po bolonjskem sistemu, 25 (16,1 %) udeležencev ima srednjo ali poklicno šolo, 6 (3,9 %) udeležencev pa je dokončalo osnovno šolo ali manj. V anketi je sodelovalo največ (39,4 %) udeležencev iz osrednjeslovenske regije, nato sledi Gorenjska (28,4 %), Podravska in Notranjsko-kraška sta zastopani enako (7,1 %), prav tako sta enako zastopani tudi Koroška in Jugovzhodna Slovenija (3,9 %), nekoliko manj udeležencev prihaja iz Savinjske in Goriške pokrajine (3,2 %), nato sledi še Pomurska (2,6 %), najmanj pa je bila med udeleženci zastopana Zasavska regija (1,3 %). V mestu prebiva 87 (56,1 %), na vasi pa 68 (43,9 %) udeležencev.

7.2 MERSKI PRIPOMOČKI

Za potrebe raziskovalnega dela smo poleg demografskih podatkov (spol, starost, zakonski stan, trajanje zakonske zveze, kraj in regija bivanja, dosežena stopnja izobrazbe) uporabili vprašalnike oziroma merske pripomočke, ki so merili zadovoljstvo

v zakonskem odnosu, čustvene kompetence, svetost zakona, duhovno intimnost. Dodane so bile še mere zadovoljstva z zakonom ter odločenost ostati v zakonu.

Zadovoljstvo v zakonskem odnosu smo merili s pomočjo vprašalnika medsebojne prilagojenosti (*angl. Dyadic Adjustment Scale; DAS*), ki ga je razvil Spanier (1976, 15–28). Vprašalnik vsebuje 32 trditev. Udeleženci so lahko odgovarjali na 6-stopenjski lestvici od 1 do 6, kjer večja vrednost seštevka pomeni tudi večjo stopnjo značilnosti, ki smo jih v raziskavi merili. Vprašalnik meri štiri značilnosti, in sicer: strinjanje med partnerjema, izražanje naklonjenosti, zadovoljstvo z odnosom in stik (kohezijo) med partnerjema. Zanesljivost vprašalnika na našem vzorcu, ki smo ga preverili s pomočjo Cronbachovega koeficienta alfa, znaša za dimenzijo strinjanja med zakonci 0,959; za dimenzijo izražanja naklonjenosti znaša Cronbachov alfa koeficient 0,702; za dimenzijo zadovoljstva s kakovostjo odnosa znaša Cronbachov alfa koeficient 0,904 ter za dimenzijo stika oziroma kohezije med partnerjema znaša Cronbachov alfa koeficient 0,827.

Poleg tega smo za merjenje zadovoljstva v zakonu uporabili tudi Kansas lestvico zakonskega zadovoljstva (*Schumm, Nichols, Schectman, Grigsby, 1983*), ki ima tri postavke. Udeleženci so postavke ocenjevali na 7-stopenjski lestvici od 1 do 7. Zanesljivost vprašalnika na našem vzorcu, kar smo preverili s pomočjo Cronbachovega alfa koeficienta, znaša 0,940.

Vprašalniku smo dodali tri postavke, ki smo jih uporabili kot mero odločenosti ostati v zakonu. Postavke so se v preteklih raziskavah izkazale kot primerna in zanesljiva mera odločenosti ostati v zakonu (npr. Cvetek 2016), udeleženci pa nanje odgovarjajo na 7-stopenjski ocenjevalni lestvici od 1 do 7. Zanesljivost vprašalnika na našem vzorcu, kar smo preverili s pomočjo Cronbachovega alfa koeficienta, znaša 0,963.

Čustvene kompetence smo merili z vprašalnikom čustvenih kompetenc (Cvetek 2014). Vprašalnik vsebuje 64 trditev, na katere so udeleženci odgovarjali na 5-stopenjski Likertovi lestvici od 1 do 5. Posamezna postavka se oceni glede na to, v kolikšni meri je, zapisano v trditvi, značilno za anketiranega, s tem, da pomeni odgovor 1 skoraj nikoli ne velja zame (0 do 10 %), 2 redko velja zame (11 do 35 %), 3 včasih velja zame

(36 do 65 %), 4 pogosto velja zame (66 do 90 %), 5 skoraj vedno velja zame (91 do 100 %) kjer višja stopnja vrednosti pomeni večjo vrednost dimenzij. Merili smo 8 dimenzij in sicer: zaupanje v pomoč drugega, vzajemnost in sodelovanje med partnerjema, razumevanje in besedno izražanje čustev, primerjalno čustveno mišljenje, nihanja v doživljanju čustev, avtonomno iskanje novih možnosti, avtonomno željo po izboljšanju sebe ter avtonomnost presojanja. Zanesljivost vprašalnika smo merili na vseh posameznih dimenzijah: Zanesljivost vprašalnika na našem vzorcu, ki smo ga preverili s pomočjo Cronbachovega alfa koeficienta, znaša za dimenzijo zaupanje v pomoč drugega 0,771. Zanesljivost vprašalnika na našem vzorcu, kar smo preverili s pomočjo Cronbachovega alfa koeficienta, znaša za dimenzijo vzajemnost in sodelovanje med partnerjema 0,901. Zanesljivost vprašalnika na našem vzorcu, kar smo preverili s pomočjo Cronbachovega alfa koeficienta, znaša za dimenzijo razumevanje in besedno izražanje 0,774. Zanesljivost vprašalnika na našem vzorcu, kar smo preverili s pomočjo Cronbachovega alfa koeficienta, znaša za dimenzijo primerjalno čustveno mišljenje 0,814. Zanesljivost vprašalnika na našem vzorcu, kar smo preverili s pomočjo Cronbachovega alfa koeficienta, znaša za dimenzijo nihanja v doživljanju čustev 0,869. Zanesljivost vprašalnika na našem vzorcu, kar smo preverili s pomočjo Cronbachovega alfa koeficienta, znaša za dimenzijo avtonomno iskanje novih možnosti 0,857. Zanesljivost vprašalnika na našem vzorcu, kar smo preverili s pomočjo Cronbachovega alfa koeficienta, znaša za dimenzijo avtonomna želja po izboljšanju sebe 0,803. Zanesljivost vprašalnika na našem vzorcu, kar smo preverili s pomočjo Cronbachovega alfa koeficienta, znaša za dimenzijo avtonomnost presojanja 0,879.

Doživljanje svetosti zakona smo merili z vprašalnikom svetost zakona (revidirana oblika; *angl. Revised Sanctification of Marriage*; Mahoney, Pargament in DeMaris, 2009, 1-45). Vprašalnik vsebuje 20 vprašanj, na katera so udeleženci raziskave odgovarjali na 3- stopenjski ocenjevalni lestvici od 1 do 3, kjer pomeni 1=se strinjam, 2=nevtrarno, 3=močno se ne strinjam. Vprašalnik meri dve dimenziji in sicer prisotnost Boga v zakonu ter posvečenost zakona. Zanesljivost vprašalnika na našem vzorcu, ki smo ga preverili s pomočjo Cronbachovega alfa koeficienta, znaša za dimenzijo posvečenost zakona 0,983. Zanesljivost vprašalnika na našem vzorcu, ki smo ga preverili s pomočjo Cronbachovega alfa koeficienta, znaša za dimenzijo prisotnost Boga v zakonu 0,989.

Doživljanje duhovne intimnosti smo merili z vprašalnikom duhovne intimnosti, ki vsebuje osem vprašanj. Štiri vprašanja merijo doživljanje osebne duhovne intimnosti v zakonskem odnosu in štiri vprašanja partnerjevo doživljanje duhovne intimnosti v zakonu. Vsako trditev so udeleženci ocenili na 3-stopenjski lestvici, glede na to, v kolikšni meri trditev zanje drži. Vrednost 1=nikakor ne drži, 2=v manjši meri drži, 3=v zelo veliki meri drži. Zanesljivost vprašalnika na našem vzorcu, preverili smo ga s pomočjo Cronbachovega alfa koeficienta, znaša za dimenzijo osebne duhovne intimnosti v zakonu 0,916. Zanesljivost vprašalnika na našem vzorcu, kar smo preverili s pomočjo Cronbachovega alfa koeficienta, znaša za dimenzijo partnerjeve duhovne intimnosti v zakonu 0,923.

7.3 POSTOPEK

Udeleženci so reševali niz vključenih vprašalnikov v naslednjem zaporedju: najprej so rešili vprašalnik medsebojne prilagojenosti (*DAS*), s katerim smo merili zadovoljstvo v zakonskem odnosu, potem vprašalnik čustvenih kompetenc, s katerim smo merili čustvene kompetence, nato vprašalnik za merjenje zakonskega zadovoljstva – *KMS* (angl. *Kansas Marital Satisfaction Scale*) ter še vprašalnik svetost zakona (revidirana oblika; angl. *Revised Sanctification of Marriage*), s katerim smo merili svetost zakona, posvečenost zakona, osebno in duhovno intimnost. Vprašalniki so bili dostopni v elektronski obliki preko spletne aplikacije 1KA. Udeležba v raziskavi je bila prostovoljna in anonimna. Za sodelovanje v anketi smo uporabili elektronske naslove in socialna omrežja. Vprašalnik je vseboval informacije, da se bo z raziskavo ugotavljala povezanost med doživljanjem svetosti zakona, čustvenimi kompetencami in zadovoljstvom v zakonskem odnosu.

Podatke smo zbirali od januarja 2016 do aprila 2017. S pomočjo statističnega programa SPSS 22.0 smo obdelali podatke, grafično pa smo jih prikazali s pomočjo programa Microsoft Excel 2016.

V naši raziskovalni nalogi smo prikazali osnovne opise rezultatov. Normalnost distribucij smo preverili s pomočjo Kolmogorov Smirnov testa ter s pomočjo Shapiro Wilk testa. Za izračun koeficientov povezanosti med določenimi spremenljivkami smo uporabili Pearsonov in Spearmanov korelacijski koeficient. Za izračun razlik med skupinama moških in žensk smo uporabili t-test ter neparametrični Mann-Whitneyey U test za neodvisne vzorce. Za preverjanje zanesljivosti vprašalnikov smo uporabili Cronbachov alfa koeficient.

8. REZULTATI

8.1 PRIMERJAVA MED MOŠKIMI IN ŽENSKAMI

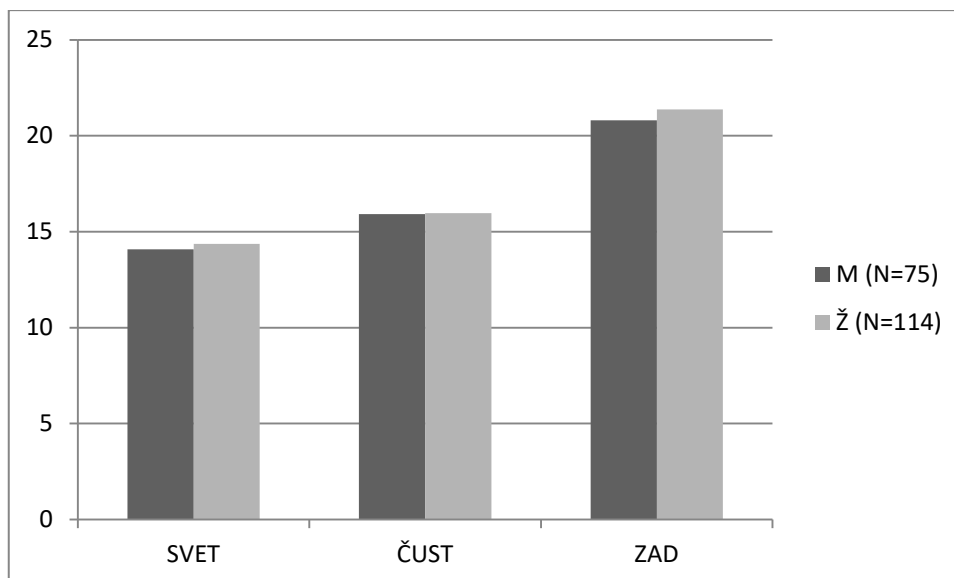
PREVERJANJE HIPOTEZE ŠTEVILKA 1

Hipoteza 1: Moški in ženske se med seboj ne razlikujejo v stopnji doživljanja svetosti zakona, v izraženosti čustvenih kompetenc ter v stopnji doživljanja zadovoljstva v zakonski zvezi.

Tabela 1

Povprečne vrednosti, standardne deviacije seštevkov vrednosti lestvice doživljanja svetosti zakona, čustvenih kompetenc in zadovoljstva v partnerskem odnosu glede na spol.

	Moški (N=75) M	SD	Ženske (N=114) M	SD
Doživljanje svetosti zakona	14,09	2,45	14,36	2,61
Čustvene kompetence	15,92	3,05	15,97	3,10
Zadovoljstvo v partnerskem odnosu	20,81	6,78	21,38	6,43

Slika 1. Prikaz povprečnih vrednosti seštevkov (aritmetične sredine) na lestvici svetosti zakona (SVET), izražanja čustvenih kompetent (ČUST), in doživljanja zadovoljstva v zakonu (ZAD). M = moški spol, Ž = ženski spol, SVET = doživljanje svetosti v zakonu, ČUST = čustvene kompetence, ZAD = zadovoljstvo v zakonu.

Iz tabele 1 in slike 1 je razvidno, da imajo ženske (N=114) v tej raziskavi v povprečju malenkost višje vrednosti na lestvici svetosti zakona kot moški (N=74). Razberemo lahko, da so razlike zanemarljivo majhne. Pri izražanju čustvenih kompetenc je razvidno, da sta obe vrednosti skoraj enaki, tako za moške kot za ženske, kar pomeni, da tako moški kot ženske enako izražajo čustvene kompetence.

Iz tabele 1 in slike 1 prav tako lahko razberemo, da se povprečja pri posamezni dimenziji relativno malo razlikujejo glede na spol. Za preverjanje statistične pomembnosti razlik v variancah obeh skupin smo uporabili Levenov test, ki je pokazal da ni statistično pomembne razlike v varianci med skupinama ($p = 0,324$) za preverjanje statistične pomembnosti razlik v variancah. V SPSS smo v ta namen uporabili neparametrični Mann-Whitneyev U test za neodvisne vzorce, s pomočjo katerega smo primerjali dimenzije svetosti zakona, čustvenih kompetenc in zadovoljstva v zakonskem odnosu pri moških in ženskah.

Pri dimenziji svetost zakona skupaj smo pri Levenovem testu enakosti varianc dobili koeficient statistične pomembnosti $p = 0,396$, zato smo gledali t-test enakih varianc za

neodvisne vzorce, kjer smo dobili koeficient statistične pomembnosti $p = 0,528$. Med spoloma nismo dobili statistično pomembne razlike pri dimenziji svetosti zakona.

Na temelju tako pridobljenih rezultatov se lahko prva hipoteza potrdi, da se moški in ženske med seboj ne razlikujejo v stopnji doživljanja svetosti zakona, v izraženosti čustvenih kompetenc ter v stopnji doživljanja zadovoljstva v zakonski zvezi.

8.1.1 ZADOVOLJSTVO V ZAKONSKEM ODNOSU

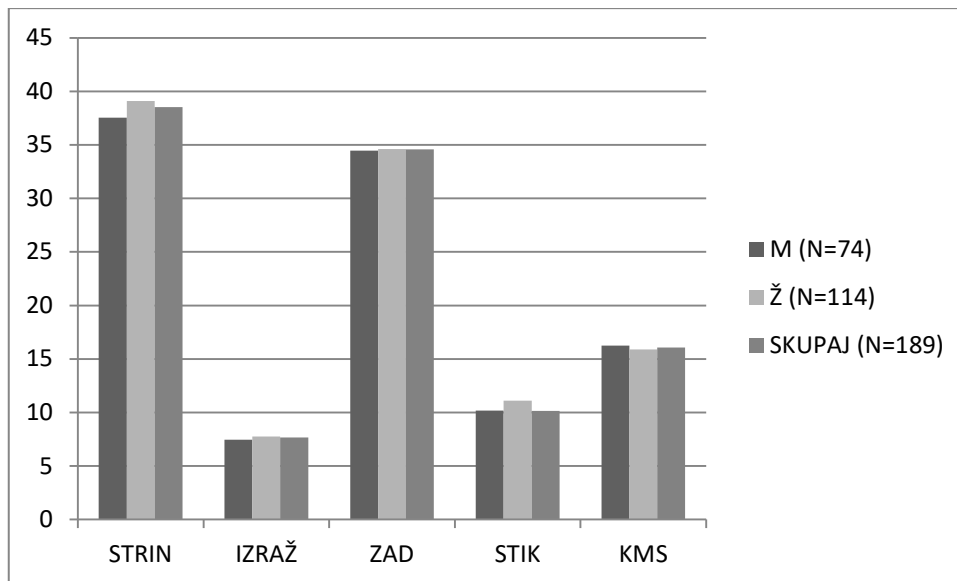
Osnovni opis rezultatov je podan v Tabeli 2.

Tabela 2

Povprečne vrednosti, standardne deviacije seštevkov vrednosti lestvice strinjanja, izražanja naklonjenosti, kvalitete zadovoljstva z odnosom in stika oziroma kohezije med partnerjema.

Vprašalnik DAS	M (N=74)	SD	Ž (N=114)	SD	SKUPAJ (N=189)	SD
	M		M		M	
Strinjanje	37,54	12,25	39,10	11,27	38,54	11,68
Izražanje naklonjenosti	7,47	2,66	7,77	2,75	7,66	2,70
Zadovoljstvo z odnosom	34,45	8,16	34,61	7,93	34,58	8,00
Stik (kohezija med partnerjema)	10,18	2,38	11,11	2,29	10,14	2,31
KMS	16,26	4,06	15,88	4,55	16,07	4,34

Opombe. M = moški spol, Ž = ženski spol, N = število vseh anketirancev, M = povprečna vrednost, SD = standardna deviacija, KMS = Kansas Marital Satisfaction Scale

Slika 2. Prikaz povprečnih vrednosti seštevkov (aritmetične sredine) na lestvici strinjanja (STRIN), izražanja naklonjenosti (IZRAŽ), kvalitete zadovoljstva z odnosom (ZAD) in stika oziroma kohezije med partnerjema (STIK) po spolu in prikaz KMS (Kansas Marital Satisfaction Scale).

Iz tabele 2 in slike 2 je razvidno, da imajo ženske (N=114) v tej raziskavi v povprečju malenkost višje vrednosti na lestvici strinjanja kot moški (N=74). Prav tako je na lestvici izražanja naklonjenosti, lestvici stika oziroma kohezije med partnerjema ter na lestvici zadovoljstva v zakonskem odnosu razvidno, da imajo ženske v povprečju nekoliko višje vrednosti kot moški, kar pomeni, da ženske v zakonskem odnosu izražajo nekoliko večjo naklonjenost do sozakonca, nekoliko bolj kot moški tudi doživljajo stik oziroma kohezijo v zakonu in prav tako so malo bolj kot moški zadovoljne v zakonskem odnosu. Razberemo lahko, da so v vseh štirih primerih razlike med moškimi in ženskami minimalne oziroma zanemarljivo majhne.

Za preverjanje statistično pomembnih razlik med spoloma, pri različnih dimenzijah vprašalnika o medsebojni povezanosti DAS, smo uporabili t-test za neodvisne vzorce. Pri dimenziji strinjanje v zakonu nam je Levenov test pokazal koeficient statistične pomembnosti $p = 0,430$, zaradi česar smo gledali t-test za neodvisne vzorce s predvidevanjem o enaki varianci, kjer je bil koeficient statistične pomembnosti $p = 0,382$. Med spoloma nismo dobili statistično pomembne razlike pri dimenziji strinjanje v zakonu.

Pri dimenziji izražanje naklonjenosti smo pri Levenovem testu dobili koeficient statistične pomembnosti 0,941, zato smo gledali t-test za neodvisne vzorce enakih varianc, kjer smo dobili koeficient statistične pomembnosti p 0,470. Med spoloma nismo dobili statistično pomembne razlike pri dimenziji izražanje naklonjenosti v zakonu.

Dimenzija zadovoljstvo v zakonu je pri Levenovem testu podala koeficient statistične pomembnosti p 0,949, kar pomeni, da smo ponovno gledali t-test za neodvisne vzorce s predvidevanjem o enakosti varianc, kjer smo dobili statistično pomembnosti p 0,901. Med spoloma nismo dobili statistično pomembne razlike pri dimenziji zadovoljstvo v zakonu.

Pri dimenziji stik oziroma kohezija med partnerjema smo pri Levenovem testu dobili koeficient statistične pomembnosti p 0,788, zato smo gledali t-test za neodvisne vzorce enakih varianc, kjer smo dobili koeficient statistične pomembnosti p 0,889. Med spoloma nismo dobili statistično pomembne razlike pri dimenziji izražanja naklonjenosti v zakonu.

8.1.2 SVETOST ZAKONA IN DUHOVNA INTIMNOST

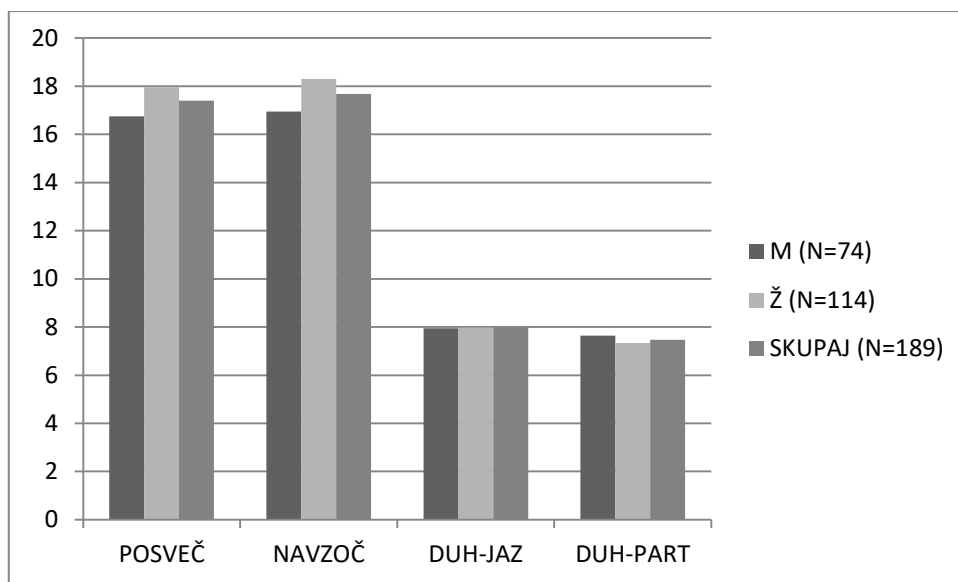
Osnovni opis rezultatov je podan v Tabeli 3.

Tabela 3

Povprečne vrednosti, standardne deviacije, minimalne in maksimalne vrednosti seštevkov vrednosti lestvice posvečenosti zakona, navzočnosti Boga v zakonu, osebne duhovne intimnosti in partnerjeve duhovne intimnosti.

Svetost zakona	M (N=74)	SD	Ž (N=114)	SD	SKUPAJ (N=189)	SD
	M		M		M	
Posvečenost zakona	16,75	6,99	17,96	7,79	17,40	7,46
Navzočnost Boga v zakonu	16,94	7,35	18,30	8,20	17,68	7,86
Osebna duhovna intimnost	7,95	1,56	7,98	1,75	7,97	1,67
Partnerjeva duhovna intimnost	7,64	1,83	7,34	2,03	7,47	1,93

Opombe. M = moški spol, Ž = ženski spol, N = število vseh anketirancev, M = povprečna vrednost, SD = standardna deviacija.

Slika 3. Prikaz povprečnih vrednosti (aritmetične sredine) seštevkov vrednosti na lestvici posvečenosti zakona (POSVEČ), navzočnosti Boga v zakonu (NAVZOČ), osebne duhovne intimnosti (DUH-JAZ) in partnerjeve duhovne intimnosti (DUH-PART) po spolu.

Iz tabele 3 in slike 3 je razvidno, da imajo ženske (N=114) v povprečju malenkost višje vrednosti na lestvici posvečenosti zakona, navzočnosti Boga v zakonu in osebne duhovne intimnosti kot moški (N=74), kar pomeni, da ženske bolj močno doživljajo duhovne dimenzije v zakonu kot moški. Osebna duhovna intimnost je pri moških in pri ženskah enaka, pri izražanju partnerjeve duhovne intimnosti pa vidimo, da imajo moški malenkost višje izraženo kot ženske. To pomeni, da ženske manj doživljajo duhovno intimnost svojih partnerjev kot moški.

Pri dimenziji navzočnost Boga v zakonu nam je Levenov test pokazal koeficient statistične pomembnosti p 0,162, zaradi česar smo gledali t-test za neodvisne vzorce s predvidevanjem o enaki varianci, kjer je bil koeficient statistične pomembnosti p 0,289. Med spoloma nismo dobili statistično pomembne razlike pri dimenziji svetost v zakonu.

Pri dimenziji posvečenost v zakonu nam je Levenov test pokazal koeficient statistične pomembnosti p 0,172 zaradi česar smo gledali t-test za neodvisne vzorce s predvidevanjem o enaki varianci, kjer je bil koeficient statistične pomembnosti p 0,325. Med spoloma nismo dobili statistično pomembne razlike pri dimenziji posvečenost v zakonu.

Dimenzija osebna duhovnost v zakonu je pri Levenovem testu pokazala koeficient statistične pomembnosti p 0,621, kar pomeni, da smo ponovno gledali t-test za neodvisne vzorce s predvidevanjem o enakosti varianc, kjer smo dobili statistično pomembnost p 0,933. Med spoloma nismo dobili statistično pomembne razlike pri dimenziji osebna duhovnost v zakonu.

Pri dimenziji partnerjeva duhovna intimnost smo pri Levenovem testu dobili koeficient statistične pomembnosti 0,403, zato smo gledali t-test za neodvisne vzorce enakih varianc, kjer smo dobili koeficient statistične pomembnosti p 0,345. Med spoloma nismo dobili statistično pomembne razlike pri dimenziji izražanje partnerjeve duhovne intimnosti v zakonu.

8.1.3 ČUSTVENE KOMPETENCE

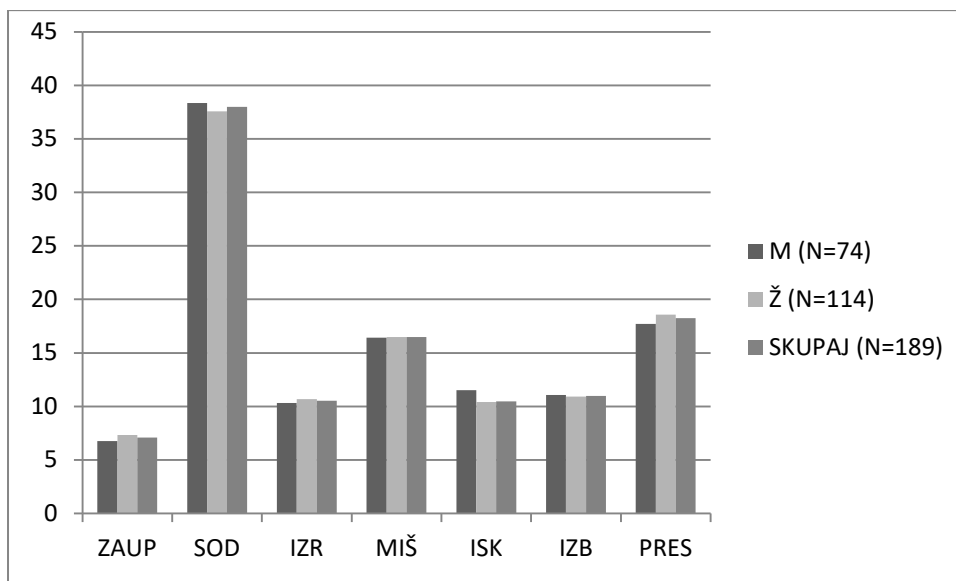
Osnovni opis rezultatov je podan v Tabeli 4.

Tabela 4

Povprečne vrednosti, standardne deviacije, minimalne in maksimalne vrednosti seštevka vrednosti lestvice zaupanja v pomoč drugega, vzajemnosti in sodelovanja med partnerjema, razumevanja in besednega izražanja čustev, primerjalnega čustvenega mišljenja, avtonomnega iskanja novih možnosti, avtonomne želje po izboljšanju sebe in avtonomnosti presojanja.

Čustvene kompetence	M (N=74)	SD	Ž (N=114)	SD	SKUPAJ (N=189)	SD
	M		M		M	
Zaupanje	6,76	2,57	7,33	2,23	7,11	2,39
Vzajemnost in sodelovanje	38,36	9,87	37,57	10,31	37,98	10,12
Besedno izražanje čustev	10,34	2,47	10,68	2,34	10,54	2,38
Čustveno mišljenje	16,42	2,91	16,48	3,10	16,48	3,02
Avtonomno iskanje novih možnosti	11,52	2,62	10,42	2,53	10,49	2,58
Izboljšanje sebe	11,08	2,22	10,91	2,21	10,99	2,21
Avtonomnost presojanja	17,71	3,56	18,57	3,66	18,25	3,65

Opombe. M = moški spol, Ž = ženski spol, N = število vseh anketirancev, M = povprečna vrednost, SD = standardna deviacija

Slika 4. Prikaz povprečnih vrednosti (aritmetične sredine) seštevka vrednosti na lestvici zaupanja - pomoč drugega (ZAUP), vzajemnosti in sodelovanja med partnerjema (SOD), razumevanja in besednega izražanja čustev (IZR), primerjalnega čustvenega mišljenja (MIŠ), avtonomnega iskanja novih možnosti (ISK), avtonomne želje po izboljšanju sebe (IZB) in avtonomnosti presojanja (PRES).

Iz tabele 4 in slike 4 je razvidno, da se moški in ženske bistveno ne razlikujejo pri izražanju oziroma doživljanju čustvenih kompetenc, na lestvici razumevanja in besednega izražanja čustev ter na lestvici avtonomne želje po izboljšanju sebe pa so vrednosti celo enake. To pomeni, da v povprečju tako moški kot ženske enako razumejo in izražajo čustva z besedami in prav tako jim je skupna tudi enaka avtonomna želja, da bi izboljšali sebe. Na lestvici zaupanja v pomoč drugega vidimo, da imajo ženske višjo vrednost kot moški, kar pomeni, da ženske morda bolj zaupajo v pomoč svojega partnerja kot pa obratno. Na lestvicah vzajemnosti in sodelovanja med partnerjema, primerjalnega čustvenega mišljenja ter avtonomnega iskanja novih možnosti imajo moški nekoliko višjo vrednost kot ženske. Ta podatek nam pove, da imajo morda moški v povprečju nekoliko večjo željo po sodelovanju in vzajemnosti v zakonskem odnosu kot ženske, imajo tudi bolj razvito primerjalno čustveno mišljenje, prav tako pa so moški bolj nagnjeni k iskanju novih možnosti v odnosu kot ženske. Zadnji stolpični diagram v grafu pa nam pove, da ženske v povprečju pri presojanju delujejo bolj avtonomno kot moški.

Pri vprašalniku značilnosti čustvenih kompetenc smo za preverjanje statistično pomembnih razlik med spoloma uporabili t-test za neodvisne vzorce za različne dimenzije.

Za dimenzijo zaupanje v pomoč drugega nam Levenov test pokaže koeficient statistične pomembnosti $p = 0,202$, koeficient statistične pomembnosti pa je $p = 0,140$.

Pri dimenziji vzajemnost in sodelovanje smo pri Levenovem testu dobili koeficient statistične pomembnosti $p = 0,969$, zato smo gledali t-test za neodvisne vzorce enakih varianc, kjer smo dobili koeficient statistične pomembnosti $p = 0,627$. Med spoloma nismo dobili statistično pomembnih razlik pri dimenziji vzajemnost in sodelovanje med zakoncema.

Za dimenzijo razumevanje in besedno izražanje čustev smo pri Levenovem testu dobili koeficient statistične pomembnosti $p = 0,624$, zato smo gledali t-test za neodvisne vzorce enakih varianc, kjer smo dobili koeficient statistične pomembnosti $p = 0,364$. Med spoloma nismo dobili statistično pomembne razlike pri dimenziji razumevanja in besednega izražanja čustev.

Pri dimenziji primerjalno čustveno mišljenje smo pri Levenovim testu dobili koeficient statistične pomembnosti $p = 0,768$, zato smo gledali t-test za neodvisne vzorce enakih varianc, kjer smo dobili koeficient statistične pomembnosti $p = 0,890$. Med spoloma nismo dobili statistično pomembne razlike pri primerjalnega čustvenega mišljenja.

Za dimenzijo avtonomno iskanje novih možnosti smo pri Levenovem testu dobili koeficient statistične pomembnosti $p = 0,678$, zato smo gledali t-test za neodvisne vzorce enakih varianc, kjer smo dobili koeficient statistične pomembnosti $p = 0,803$. Med spoloma nismo dobili statistično pomembne razlike pri dimenziji avtonomnega iskanja novih možnosti.

Pri dimenziji avtonomna želja po izboljšanju smo pri Levenovem testu dobili koeficient statistične pomembnosti $p = 0,704$, zato smo gledali t-test za neodvisne vzorce enakih

varianc, kjer smo dobili koeficient statistične pomembnosti p 0,649. Med spoloma nismo dobili statistično pomembne razlike pri dimenziji avtonomne želje po izboljšanju.

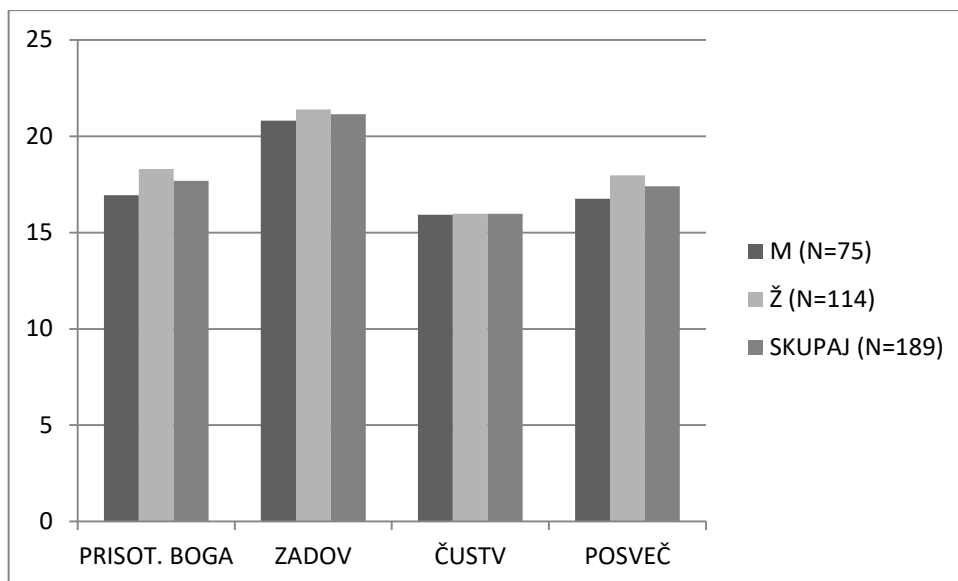
Za dimenzijo avtonomnost presojanja smo pri Levenovem testu dobili koeficient statistične pomembnosti p 0,880, zato smo gledali t-test za neodvisne vzorce enakih varianc, kjer smo dobili koeficient statistične pomembnosti p 0,145. Med spoloma nismo dobili statistično pomembne razlike pri dimenziji avtonomnost presojanja.

Tabela 5

Povprečne vrednosti, standardne deviacije, minimalne in maksimalne vrednosti seštevka vrednosti lestvice prisotnosti Boga v zakonu, posvečenosti zakona, zadovoljstva v zakonskem odnosu ter izražanja oziroma doživljanja čustvenih kompetenc med partnerjema.

Vprašalnik Zadovoljstvo, čustvene kompetence in svetost zakona	M (N=75)	SD	Ž (N=114)	SD	SKUPAJ (N=189)	SD
	M		M		M	
Prisotnost Boga	16,94	7,35	18,30	8,20	17,68	7,86
Zadovoljstvo v zakonskem odnosu	20,81	6,78	21,38	6,43	21,14	6,55
Čustvene kompetence	15,92	3,05	15,97	3,01	15,98	3,02
Posvečenost zakona	16,75	6,99	17,96	7,79	17,40	7,46

Opombe. M = moški spol, Ž = ženski spol, N = število vseh anketirancev, M = povprečna vrednost, SD = standardna deviacija

Slika 5. Prikaz povprečnih vrednosti (aritmetične sredine) seštevka vrednosti na lestvici prisotnosti Boga v zakonu (PRISOT. BOGA), zadovoljstva v zakonu (ZADOV), čustvenih kompetenc (ČUSTV) ter posvečenosti zakona (POSVEČ).

Iz rezultatov, ki so razvidni iz tabele 5 in slike 5, razberemo, da je doživljanje prisotnosti Boga pri ženskah nekoliko višje kot pri moških, s tem pa je povezano tudi višje zadovoljstvo pri ženskah v zakonu. Moški doživljajo prisotnost Boga v zakonu v manjši meri in prav tako izražajo malenkost nižje zadovoljstvo v zakonu. Rezultati tabele in grafa prikazujejo, da so čustvene kompetence pri moških in ženskah izražene v skoraj enaki meri.

8.2 POVEZANOST MED STOPNJO ZADOVOLJSTVA V ZAKONSKEM ODNOSU, STOPNJO DOŽIVLJANJA SVETOSTI ZAKONA, DUHOVNO INTIMNOSTJO TER STOPNJO IZRAŽENOSTI ČUSTVENIH KOMPETENC

Pri izračunu medsebojne povezanosti med naslednjimi dimenzijami: zadovoljstvo v zakonskem odnosu, stopnja doživljanja svetosti zakona, stopnja duhovne intimnosti ter stopnja izraženosti čustvenih kompetenc, smo najprej preverili potrebne pogoje za

izračun korelacijskih koeficientov. Za dimenzije iz vprašalnika DAS: strinjanje med partnerjema ($p=0,000$), izražanje naklonjenosti ($p=0,004$), zadovoljstvo z odnosom ($p=0,004$) ter stik oziroma kohezija med partnerjema ($p=0,001$) smo s pomočjo Kolmogorov-Smirnov testa preverili normalnost distribucij in ugotovili, da razpršenost podatkov na vseh dimenzijah ni normalna, zato smo za izračun korelacijskih koeficientov uporabili Spearmanov rho koeficient.

Normalnost distribucij smo s pomočjo Kolmogorov-Smirnov testa preverili tudi za odločenost ostati v zakonu ($p=0,000$) in splošno zadovoljstvo v zakonu (KMS) ($p=0,000$). Razvidno je, da obe distribuciji pomembno odstopata od normalne distribucije.

Kolmogorov-Smirnov test normalne porazdelitve smo uporabili tudi pri vprašalniku doživljanja svetosti zakona: posvečenost zakona ($p=0,000$), navzočnost Boga v zakonu ($p=0,000$), in ugotovili, da razpršenost podatkov na vseh dimenzijah ni normalna in smo zato za izračun korelacijskih koeficientov uporabili Spearmanov rho koeficient.

Podobne rezultate Kolmogorov-Smirnovskega testa normalne porazdelitve smo dobili pri obeh dimenzijah vprašalnika duhovne intimnosti: osebna duhovna intimnost ($p=0,000$) ter partnerjeva duhovna intimnost ($p=0,000$) in ugotovili, da razpršenost podatkov na obeh dimenzijah ni normalna in smo zato za izračun korelacijskih koeficientov uporabili Spearmanov rho koeficient.

Za dimenzije iz vprašalnika čustvenih kompetenc smo prav tako preverili normalnost distribucij s pomočjo Kolmogorov-Smirnov testa, in sicer za naslednje dimenzije: zaupanje v pomoč drugega ($p=0,000$), vzajemnost in sodelovanje ($p=0,000$), razumevanje in besedno izražanje ($p=0,000$), primerjalno čustveno mišljenje ($p=0,000$), avtonomno iskanje novih možnosti ($p=0,000$), avtonomna želja po izboljšanju sebe ($p=0,000$) ter avtonomnost presojanja ($p=0,000$). Ugotovili smo, da razpršenost podatkov na vseh dimenzijah ni normalna, zato smo za izračun korelacijskih koeficientov uporabili Spearmanov rho koeficient.

Tabela 6

Korelacijski koeficienti med spremenljivkami: Prikaz povezanosti doživljanja svetosti zakona (merjeno z vprašalnikom svetost zakona) in duhovne intimnosti (merjeno z vprašalnikom o duhovni intimnosti med partnerjema) z zadovoljstvom v zakonskem odnosu (merjeno z vprašalnikom DAS – Dyadic Adjustment Scale). Povezanost je določena s Spearmanovim rho korelacijskim koeficientom (zbrani podatki ne izpolnjujejo pogojev za uporabo Pearsonovega korelacijskega koeficienta).

	Posvečenost zakona	Navzočnost Boga v zakonu	Osebna duhovna intimnost	Partnerjeva duhovna intimnost
Strinjanje med	0,335**	0,318**	0,411**	0,602**
Partnerjema	p=0,000	p=0,000	p=0,000	p=0,000
	N=155	N=155	N=155	N=155
Izražanje naklonjenosti	0,227**	0,183**	0,389**	0,563**
	p=0,000	p=0,000	p=0,000	p=0,000
	N=155	N=155	N=155	N=155
Zadovoljstvo z odnosom	0,238**	0,228**	0,459**	0,552**
	p=0,003	p=0,004	p=0,000	p=0,000
	N=155	N=155	N=155	N=155
Stik (kohezija med partnerjema)	0,426**	0,346**	0,426**	0,389**
	p=0,001	p=0,007	p=0,001	p=0,002
	N=155	N=155	N=155	N=155

Opombe: * = statistična pomembnost na nivoju 0,05, ** = statistična pomembnost na nivoju 0,01, N=število udeležencev, na katerih je bila korelacija izračunana.

Vse korelacije med poddimenzijami vprašalnika o zakonskem zadovoljstvu in poddimenzijami vprašalnika svetost zakona ter vprašalnika duhovna intimnost so statistično pomembno velike na ravni 1 % tveganja (glej tabelo 6). Najvišje korelacije

so se pokazale, da je velika povezanost strinjanja med partnerjema in partnerjevo duhovno intimiteto.

Pri izračunu medsebojne povezanosti med strinjanjem med partnerjema in posvečenostjo zakona ($r=0,335^{**}$) je zmerna pozitivna povezanost, ki je statistično pomembna. Prav tako je navzočnost Boga v zakonu zmerno pozitivno povezana s strinjanjem med partnerjema v zakonu ($r=0,318^{**}$). Rezultati medsebojne povezanosti med strinjanjem med partnerjema in med osebno duhovno intimiteto ($r=0,411^{**}$) ter partnerjevo duhovno intimiteto ($r=0,602^{**}$) kažejo na večjo povezanost, ki je statistično pomembna. To pomeni, da obstaja kar velik trend, da tisti zakonci oziroma partnerji, ki imajo večjo izraženost duhovne dimenzije v zakonu, tudi v zakonu dosegajo večje strinjanje.

Na tabeli vidimo, da je med izražanjem naklonjenosti in posvečenostjo zakona majhna pozitivna povezanost, ki je statistično pomembna ($r=0,227^{**}$), prav tako je nizka povezanost med izražanjem naklonjenosti in navzočnostjo Boga v zakonu ($r=0,183^{**}$). Zmerna povezanost pa v tabeli vidimo med spremenljivko izražanjem naklonjenosti in spremenljivko osebne duhovnosti ($r=0,389^{**}$), večja pozitivna povezanost pa je med izražanjem naklonjenosti in partnerjevo duhovno intimiteto, kar pomeni, da tisti zakonci, ki imajo večjo izraženost duhovne dimenzije v zakonu, si tudi znajo bolj izražati naklonjenost med partnerjema.

Pri medsebojni povezanosti med dimenzijama stik oziroma kohezija med partnerjema ter posvečenostjo zakona ($r=0,426^{**}$) in med stikom med partnerjema ter navzočnostjo Boga v zakonu ($r=0,346^{**}$) je zmerna pozitivna povezanost. Prav tako je zmerna pozitivna povezanost med dimenzijama stik med partnerjema ter osebno duhovno intimiteto ($r=0,426^{**}$). Medsebojna povezanost med dimenzijama stik med partnerjema ter partnerjevo duhovno intimiteto ($r=0,389^{**}$), je srednja, ki je statistično pomembna. Zakonci, ki so duhovno bolj povezani imajo tudi tesnejši stik med seboj.

Tabela 7

Korelacijski koeficienti med spremenljivkami: Prikaz povezanosti doživljanja svetosti zakona (merjeno z vprašalnikom svetost zakona) ter duhovno intimnostjo (merjeno z vprašalnikom o duhovni intimnosti med partnerjema) z značilnostmi zadovoljstva z zakonskim odnosom in odločenostjo ostati v zakonu (merjeno z vprašalnikom KMS - Kansas Marital Satisfaction Scale). Povezanost je določena s Spearmanovim rho korelacijskim koeficientom (zbrani podatki ne izpolnjujejo pogojev za uporabo Pearsonovega korelacijskega koeficienta).

	Posvečenost zakona	Navzočnost Boga v zakonu	Osebna duhovna intimnost	Partnerjeva duhovna intimnost
Odločenost ostati v zakonu	0,326**	0,307**	0,494**	0,618**
	p=0,000	p=0,000	p=0,000	p=0,000
	N=151	N=151	N=151	N=151
Splošno zadovoljstvo (KMS)	0,290**	0,262**	0,494**	0,618**
	p=0,000	p=0,000	p=0,000	p=0,000
	N=155	N=155	N=155	N=155

Opombe: * = statistična pomembnost na nivoju 0,05, ** = statistična pomembnost na nivoju 0,01, N=število udeležencev, na katerih je bila korelacija izračunana.

Med dimenzijama odločenost ostati v zakonu in posvečenostjo zakona ($r=0,326^{**}$) je srednja pozitivna statistično pomembna povezanost. Medsebojna povezanost med dimenzijama odločenostjo ostati v zakonu ter navzočnostjo Boga v zakonu ($r=0,307^{**}$) je prav tako srednja pozitivna povezanost, ki je statistično pomembna. To pomeni, da je posvečenost zakona in navzočnost Boga v pozitivno deluje na odločenost ostati v zakonu, kot pri tistih, ki tega nimajo. Med dimenzijama odločenost ostati v zakonu in osebno duhovno intimnostjo ($0,494^{**}$) je srednja pozitivna statistična povezanost. Med dimenzijama odločenost ostati v zakonu in partnerjevo duhovno intimnostjo ($r=0,618^{**}$) je visoka pozitivna povezanost, ki je statistično pomembna. To pomeni, da

imajo zakonci, ki skrbijo za osebno in duhovno intimnost, večjo možnost, da svoj zakon obdržijo oziroma je manj nevarnosti, da njihov zakon razpade, kot tisti, ki tega nimajo.

Nizka pozitivna povezanost, ki je statistično pomembna, je med dimenzijama splošno zadovoljstvo v zakonu in posvečenost zakona ($r=0,290^{**}$) ter med dimenzijama splošno zadovoljstvo v zakonu in navzočnost Boga v zakonu ($r=0,262^{**}$). To pomeni, da so zakonci, ki v zakonski odnos vključujejo navzočnost Boga in črpajo milosti posvečenosti zakona, bolj zadovoljni v odnosu. Med dimenzijama splošno zadovoljstvo in osebna duhovna intimnost ($r=0,442^{**}$) je srednja pozitivna statistična pomembnost. Večja pozitivna povezanost, ki je statistično pomembna, pa je med dimenzijama splošno zadovoljstvo v zakonu in partnerjevo duhovno intimnostjo ($r=0,614^{**}$). To pomeni, da imajo zakonci, ki z večjo pripravljenostjo skrbijo za duhovno intimnost, tudi večjo željo vztrajati v zakonu. V tabeli lahko vidimo, da ima partnerjeva duhovna intimnost zelo pomembno vlogo v zakonu, kar se pokaže tudi v odločenosti ostati v zakonu.

Na temelju teh rezultatov lahko našo drugo hipotezo v delu, ki se navezuje na povezanost med zakonskim zadovoljstvom ter doživljanjem svetosti zakona in duhovno intimnostjo, potrdimo.

Tabela 8

Korelacijski koeficienti med spremenljivkami: Prikaz povezanosti doživljanja svetosti zakona (merjeno z vprašalnikom svetost zakona) ter duhovno intimnostjo (merjeno z vprašalnikom o duhovni intimnosti med partnerjema) z značilnostmi čustvenega procesiranja (merjeno z vprašalnikom čustvenih kompetenc). Povezanost je določena s Spearmanovim rho korelacijskim koeficientom (zbrani podatki ne izpolnjujejo pogojev za uporabo Pearsonovega korelacijskega koeficienta).

	Posvečenost zakona	Navzočnost Boga v zakonu	Osebna duhovna intimnost	Partnerjeva duhovna intimnost
Zaupanje v pomoč drugega	0,166* p=0,039 N=155	0,161* p=0,045 N=155	0,403** p=0,000 N=155	0,331** p=0,000 N=155
Vzajemnost in sodelovanje	0,319** p=0,000 N=154	0,297** p=0,000 N=154	0,484** p=0,000 N=154	0,600** p=0,000 N=154
Razumevanje in besedno izražanje čustev	0,141 p=0,081 N=155	0,148 p=0,066 N=155	0,236** p=0,003 N=155	0,208** p=0,009 N=155
Primerjalno čustveno mišljenje	0,149 p=0,066 N=154	0,106 p=0,189 N=154	0,346** p=0,000 N=154	0,296** p=0,000 N=154
Avtonomno iskanje novih možnosti	0,304** p=0,000 N=155	0,286** p=0,000 N=155	0,449** p=0,000 N=155	0,408** p=0,000 N=155
Avtonomna želja po izboljšanju	0,310** p=0,000 N=155	0,290** p=0,000 N=155	0,325** p=0,000 N=155	0,324** p=0,000 N=155
Avtonomnost presojanja	0,344** p= 0,000 N=155	0,344** p= 0,000 N=155	0,542** p=0,000 N=155	0,383** P=0,000 N=155

Opombe: * = statistična pomembnost na nivoju 0,05, ** = statistična pomembnost na nivoju 0,01, N=število udeležencev, na katerih je bila korelacija izračunana.

Pri izračunu povezanosti med dimenzijama zaupanje v pomoč drugega in posvečenostjo zakona ($r=0,166^*$) je majhna pozitivna povezanost, ki je statistično pomembna. Prav tako je povezanost med dimenzijama zaupanje v pomoč drugega ter navzočnost Boga v zakonu ($r=0,161^*$), ki je majhna in je statistično pomembna na ravni 5 % tveganja, kar nakazuje, da zakonci, ki bolj zaupajo v pomoč drugega, v večji meri doživljajo svoj zakon kot svet ter v večji meri doživljajo navzočnost Boga v svojem zakonu. Medsebojna povezanost med dimenzijama zaupanje v pomoč drugega in osebno duhovno intimnostjo ($r=0,403^{**}$) je srednja in je pozitivno statistično pomembna. Povezanost med dimenzijama zaupanje v pomoč in partnerjevo duhovno intimnostjo ($r=0,331^{**}$) je srednja in je pozitivna ter statistično pomembna. To pomeni, da imajo zakonci, ki v svoj odnos vključujejo več duhovnosti ter navzočnosti Boga, tudi večje zaupanje v medsebojno pomoč.

Med dimenzijama vzajemnost in sodelovanje ter posvečenostjo zakona ($r=0,319^{**}$) je srednje velika povezanost, ki je statistično pomembna. Prav tako je srednja povezanost med dimenzijama vzajemnost in sodelovanje ter navzočnost Boga v zakonu ($r=0,297^{**}$), ki je statistično pomembna. To pomeni, da so zakonci, ki v svoj odnos vključijo navzočnost Boga ter črpajo milosti iz zakramenta zakona, bolj pripravljeni vzajemno sodelovati s sozakoncem. Zmerna pozitivna povezanost je med dimenzijama vzajemnost in sodelovanje ter osebno duhovno intimnostjo ($r=0,484^{**}$). Visoka pozitivna povezanost je med dimenzijama vzajemnost in sodelovanje ter partnerjevo duhovno intimnostjo ($r=0,600^{**}$), ki je statistično pomembna. To pomeni, da pri zakoncih, ki poskrbijo za notranje duhovno življenje, lahko pričakujemo, da bodo bolj pozorni na sozakonca in ga bodo znali slišati ter z njim vzajemno in tvorno sodelovati. Ti podatki nam povedo, da je duhovna intimnost med partnerjema zelo pomembna za vzajemno sodelovanje med njima.

Med dimenzijama razumevanje in besedno izražanje ter posvečenost v zakonu ($r=0,141$) je majhna pozitivna povezanost, ki ni statistično pomembna. Med dimenzijama razumevanje in besedno izražanje čustev ter navzočnostjo Boga v zakonu ($r=0,148$) je nizka pozitivna povezanost, ki ni statistično pomembna. To pomeni, da je besedno izražanje čustev in navzočnost Boga v zakonu ter posvečenost zakona nekoliko povezana med seboj. Med dimenzijama razumevanje in besedno izražanje ter osebno

duhovno intimnostjo ($r=0,236^{**}$) je majhna pozitivna povezanost, ki je statistično pomembna. Med dimenzijama razumevanje in besedno izražanje čustev in partnerjevo duhovno intimnostjo ($r=0,208^{**}$) je prav tako majhna pozitivna povezanost. To pomeni, da zakonci, ki upoštevajo duhovno dimenzijo, tudi bolj izražajo in razumejo čustvene kompetence.

Povezanost med dimenzijama primerjalno čustveno mišljenje ter posvečenostjo zakona ($r=0,149$) je nizka pozitivna povezanost, ki ni statistično pomembna. Med dimenzijama primerjalno čustveno mišljenje in navzočnostjo Boga v zakonu ($r=0,106$) je prav tako nizka pozitivna povezanost, ki ni statistično pomembna. Zmerna pozitivna povezanost pa je med dimenzijama primerjalno čustveno mišljenje in osebno duhovno intimnostjo ($r=0,346^{**}$), ki je statistično pomembna. Nizka medsebojna povezanost je med dimenzijama primerjalno čustveno mišljenje ter partnerjevo duhovno intimnostjo ($r=0,296^{**}$), ki je statistično pomembna. To pomeni, da imajo zakonci, ki zmorejo upoštevati primerjalno čustveno mišljenje tudi nekoliko bolj pozitivno duhovno intimnost kot zakonci, ki tega ne zmorejo.

Povezanost med dimenzijama avtonomno iskanje novih možnosti ter posvečenost v zakonu ($r=0,304^{**}$) je zmerna pozitivna statistična pomembnost. Med dimenzijama avtonomno iskanje novih možnosti ter navzočnost Boga v zakonu ($r=0,286^{**}$) je majhna pozitivna statistična pomembnost. To pomeni, da se zakonci, ki v odnos vključujejo Boga, bolj potrudijo za iskanje možnosti izboljšanja svojega odnosa kot tisti, ki tega ne vključujejo. Med dimenzijama avtonomno iskanje novih možnosti ter osebno duhovnostjo v zakonu ($r=0,449^{**}$) je srednja pozitivna statistična pomembnost. Povezanost med dimenzijama avtonomno iskanje novih možnosti ter partnerjevo duhovno intimnostjo v zakonu ($r=0,408^{**}$) je prav tako srednja pozitivna statistična pomembnost. To pomeni, da zakonci, ki skrbijo za osebno in partnerjevo duhovno intimnost, v svojem odnosu pogosteje iščejo možnosti, da bi izboljšali svoj odnos, kot zakonci, ki tega ne upoštevajo.

Med dimenzijama avtonomna želja po izboljšanju sebe in posvečenostjo v zakonu ($r=0,310^{**}$) je zmerna pozitivna statistična pomembnost. Povezanost med dimenzijama, avtonomna želja po izboljšanju sebe in navzočnost Boga v zakonu ($r=0,290^{**}$) je

majhna pozitivna statistična pomembnost. To pomeni, da lahko pri zakoncih, ki avtonomno iščejo nove možnosti in željo po izboljšanju sebe, lahko pričakujemo, da posvečenost zakona pozitivno deluje na zakonski odnos, bolj kot pri tistih, ki tega nimajo. Navzočnost Boga v zakonu pozitivno gradi zakonski odnos kot pri zakoncih, ki tega nimajo. Med dimenzijama avtonomna želja po izboljšanju sebe in osebno duhovno intimnostjo ($r=0,325^{**}$) je zmerna pozitivna statistična povezanost. Prav tako je zmerna pozitivna povezanost med dimenzijama avtonomna želja po izboljšanju sebe in partnerjevo duhovno intimnostjo ($r=0,324^{**}$), ki je statistično pomembna. To pomeni, da zakonci, ki v zakonski odnos vključujejo duhovno dimenzijo, bolj težijo k temu, da izboljšajo sebe v odnosu do sozakonca, kot tisti, ki tega nimajo.

Med dimenzijama avtonomno presojanje in posvečenost zakona ($r=0,344^{**}$) je srednja pozitivna statistična pomembnost, prav tako je srednja pozitivna statistična pomembnost med dimenzijama avtonomno presojanje in navzočnost Boga v zakonu ($r=0,344^{**}$). To pomeni, da zakonci bolj avtonomno presojujejo, kaj je dobro za zakon, če je v njihovem posvečenem zakonu navzoč Bog. Medsebojna povezanost med dimenzijama avtonomnost presojanja in osebno duhovno intimnostjo ($r=0,542^{**}$) je visoka pozitivno statistična pomembnost. To pomeni, da lahko pri zakoncih, ki skrbijo za osebno duhovnost, pričakujemo bolj samostojno presojanje kot pri zakoncih, ki tega nimajo. Povezanost med dimenzijama avtonomnost presojanja in partnerjevo duhovno intimnostjo ($r=0,383^{**}$) je srednja in pozitivno statistično pomembna. To pomeni, da imata zakonca, ki upoštevata duhovno intimnost med njima, večjo željo po avtonomnem presojanju kot tisti, ki tega nimajo.

9. RAZPRAVA

9.1 PRIMERJAVA MED SPOLOMA

V naši raziskavi smo želeli ugotoviti, kakšna je povezanost med doživljanjem svetosti v zakonu, duhovno intimnostjo, izražanjem čustvenih kompetenc in zadovoljstvom v zakonskem odnosu glede na spol ter ali se pojavljajo statistično pomembne povezave med zadovoljstvom v zakonu, duhovnostjo v zakonu in izražanjem čustvenega doživljanja v zakonu.

V raziskavi nismo mogli prikazati statistično pomembnih razlik med moškimi in ženskami pri izražanju svetosti zakona, navzočnosti Boga, čustvenih kompetenc in zadovoljstvom v zakonskem odnosu, kar pomeni, da nismo uspeli ovreči ničelne hipoteze. Možno je, da razlike obstajajo, a jih nismo uspeli prikazati zaradi premajhnega števila vzorca.

Gostečnik meni, da na zadovoljstvo med možem in ženo vplivajo tudi stili navezanosti, ki sta ga imela zakonca ali partnerja z mamo ali očetom (1999). Odnos, ki ga je posameznik pridobil v zgodnjem otroštvu določa kasnejši partnerski odnos. Newman in Newman sta z raziskavo pokazala, da lahko sistem navezanosti pomaga pojasniti naravo odraslih intimnih odnosov (Newman in Newman, 2003). Prav ta odnos, ki ga je posameznik pridobil v njegovi zgodnji otroški dobi, bo bistveno določal tudi kasnejši partnerski odnos in posledično tudi zadovoljstvo v njem. Gostečnik k temu dodaja, da gre tukaj za osnovni vzorec, na podlagi katerega posameznik išče in se odziva v ostalih poznejših odnosih, tako prijateljskih kot partnerskih (Gostečnik 1999, 17).

Rezultati naše raziskave pa niso v skladu z raziskavo, ki jo je opravila Rhyne (1981), katere rezultati so v prid tezi, da so moški na splošno bolj zadovoljni s partnersko zvezo oz. zakonom kot ženske (Rhyne 1981, 950). Podobno ugotavljajo tudi Schumm, Webb, Bollman (1997) in Fowers (1991).

Čustveno izražanje je pri moških in ženskih je glede na raziskavo podobno. Tudi v drugih dimenzijah vprašalnika se moški in ženske bistveno ne razlikujejo. Le to velja pripisati tudi majhnemu številu anketiranih. Splošno mnenje o višji stopnji čustvenega izražanja lahko pripišemo zgodovinski interpretaciji ženske čustvenosti in moške trdnosti. Zdenka Šadl ugotavlja, da so »kulturni ideali ženskosti in moškosti, vključno z družbenim pritiskom k delitvi dela med razumom in čustvi, ljudi usmerjali k oblikovanju spolno specifične identitete, ki je pri ženskah izključevala identifikacijo z racionalnostjo, pri moških pa identifikacijo z emocionalnostjo.« (1999, 8) Čustveno izražanje lahko priličimo duhovnemu izražanju. V nekaterih dimenzijah, npr. doživljanje svetosti zakona, ženske svoj zakon doživljajo kot svet malenkost bolj kot moški. Podobno tudi ženske bolj zaupajo v pomoč partnerja kot obratno. Čeprav so bile razlike v raziskavi majhne, lahko predvidevamo, da v kolikor bi bilo število anketiranih večje, bi bila ta razlika nekoliko večja. Razlikovanje se sklada z dojemanjem moškosti in ženskosti.

V raziskavi ugotavljamo, da je izražena visoka stopnja čustvenega doživljanja tako pri moških kot pri ženskah. Ugotovitve na raziskavi so pokazale, da ni bistvene razlike med moškimi in ženskami pri izražanju čustvenih kompetenc. Pri izražanju zaupanja v pomoč drugega je izražena manjša povezanost s posvečenostjo zakona, kar kaže, da je zaupanje odvisno od bližine, ki jo čuti posameznik do druge osebe. »Vzpostavljanje ravno prave mere bližine z drugim človekom je ena od temeljnih funkcij čustva zaupanja oziroma nezaupanja.« (Cvetek 2014, 51) Zaupanje in nezaupanje pa sta v največji meri odvisna od tega, kako je posameznik v preteklosti doživljal bližino, kako so bile zadovoljene njegove potrebe. Če je posameznik v preteklosti doživljal spoštovanje, sočutno bližino, bo v zakonskem odnosu bolj pripravljen zaupati, saj se bo počutil varnega in sprejetega. Tudi pri zaupanju gre za pravo mero zaupanja, ki bi ga lahko imenovali tudi zdravo zaupanje (Cvetek 2014, 52).

Različnost med moškim in žensko poleg zgodovinske pogojenosti določa tudi moška in ženska narava. Biblični pogled na odnos med moškim in žensko; podobnost med moškim in žensko je pojasnjena v naslednjem odstavku (dobesedni navedek) »Ženska je na poseben način poklicana za posredovalko in pričevalko ljubezni, ki ni le človeška, ampak tudi Božja lastnost. V Apostolskem pismu o dostojanstvu ženske sveti Janez Pavel II. pravi, da je ženska enakovredna moškemu. To dokazuje s svetopisemskim

»začetkom« (od začetka sta se pojavila kot edinstvo dveh) in poglobljanjem antropoloških, teoloških temeljev, ki so nujni za pomen dostojanstva človeka kot moškega in ženske. Papež je zapisal: »Če je prizadeta enakost, ki izvira od samega Boga Stvarnika kot dar in pravica in je žena na izgubi, se hkrati zmanjša tudi resnično možovo dostojanstvo. Osebne zmožnosti ženskega bitja niso manjše od zmožnosti moškega bitja, samo drugačne so.« Ženska je v svojem dostojanstvu, intimnih pravicah, izenačena z moškim. Obstaja razlika v spolih, ne pa razlika v dostojanstvu spolov. V tem dejstvu je izražena kategorija partnerstva – človek je ustvarjen (ker je Bog tako hotel in je bilo »prav dobro«) kot moški in ženska (prim. 1 Mz 1,27), ki sta v vsej svoji različnosti enaka (prim. 1 Kor 12,4–7) in enakovredna. Izpolnjujeta se tako, da sta drug za drugega in drug z drugim.

Kristus, ki je ozdravil človeške odnose v korenini, je odnos med spoloma povzdignil na »začetno« raven. Jezus je izenačil čast ženske z moškim in ji vrnil človeško dostojanstvo. Dostojanstvo, enakost in poklicanost človeške osebe temeljijo na človekovi bogopodobnosti.

Ženska je drugi jaz (prim. 1 Mz 2,18-25) v skupnem človeškem bitju, kjer si partnerja priznavata premoč in nemoč. V zakonski skupnosti se tako razmerja dopolnjujejo, stalno rastejo, kot raste spoznanje o sebi in partnerju.

9.2 POVEZANOST MED MERJENIMI SPREMENLJIVKAMI

Rezultati so pokazali statistično pomembno povezanost med svetostjo zakona, duhovno intimnostjo ter zadovoljstvom v zakonskem odnosu. Posamezniki, ki zaznavajo višjo stopnjo svetosti zakona in duhovnosti, so v povprečju tudi bolj zadovoljni v zakonu, kot tisti z nižjo stopnjo doživljanja svetosti in duhovnosti v zakonu. Prav tako je statistično pomembna povezanost med čustvenim doživljanjem v zakonu in zadovoljstvom v zakonskem odnosu. Tisti posamezniki, ki imajo višjo stopnjo izražanja čustvenih kompetenc v zakonu, imajo tudi višjo stopnjo zadovoljstva v zakonu. Tudi raziskave in ugotovitve nekaterih drugih avtorjev (Musek 2005; Diener, 1984; Diener in Diener 1995) potrjujejo, da je zadovoljstvo v partnerskem odnosu pomembno za kakovost

življenja, in se skladajo z raziskavo, ki smo jo naredili. Rezultati, ki smo jih pridobili z raziskavo, kažejo na nujnost vzgoje mladih, da bi se celostno pripravili na zakrament zakona, živeli zakonski odnos z veseljem in v njem tudi vztrajali.

Duhovna intimnost je močno povezana s strinjanjem med partnerjema, izražanjem naklonjenosti, zadovoljstvom z odnosom ter kohezijo med partnerjema (Mahoney 2010). Raziskave potrjujejo naša dognanja, da duhovnost vpliva na odnos do sočloveka, še posebej partnerja. Ob tem pa tudi na zadovoljstvo v zakonu, še posebej partnerjevo (Bargh, Gollwitzer, Lee-Chai, Barndollar, & Trötschel, 2001; Gollwitzer & Moskowitz, 1996). Krščanstvo se ne zadovolji z odnosom daj-dam, temveč zapoveduje agape, samo-darovanje. Fincham v svoji raziskavi potrjuje pomembnost duhovnosti v zakonskem odnosu, še posebej molitve. Molitev po njegovem mnenju potrdi in utrdi zakonsko zvezo (Fincham idr. 2010).

Volja do odpuščanja enega in drugega partnerja pozitivno vplivata na zakon, medtem ko nepripravljenost odpuščanja, enega in drugega, negativno vpliva na zakonski odnos (Fincham, Beach in Davila 2004; Paleari, Regalia in Fincham 2005). Duhovnost se ne odraža zgolj v osebni odnosu do Boga, kot je molitev, meditacija, temveč tudi v ljubezni do bližnjega, odpuščanju, kompromisih in darovanju (David in Stafford 2015, 233).

V raziskavi lahko vidimo, da zakonci težje razumejo in besedno izražajo čustva, kar je lahko posledica vzgoje v preteklosti. Pozitivno je povezano avtonomno iskanje novih možnosti, avtonomna želja po izboljšanju ter avtonomnost presojanja s posvečenostjo v zakonu, navzočnostjo Boga v zakonu ter osebno in partnerjevo duhovno intimnostjo. Navzočnost Boga v zakonu in duhovna dimenzija življenja zakoncev je pomembna za čustveno doživljanje in zadovoljstvo v zakonu. Zadovoljstvo v partnerskem odnosu je od osebe subjektivna evalvacija zveze (Hendrick in Hendrick 2008, 341). Med možnimi odzivi na nezadovoljstvo so končanje zakonske zveze, komunikacijska opredelitev (pogovor o nezadovoljstvu, sprejetje kompromisa, obojestransko reševanje problema), zvestoba ter zanikanje lastnega nezadovoljstva (Rusbult in Zembrodt 1982, 285). Na podlagi naših rezultatov lahko vidimo, da se dojemanje zakona kot svetega pozitivno povezuje z zadovoljstvom v zakonu.

SKLEP

Bog je ustvaril človeka po svoji podobi. Bog je v svojem stvariteljskem načrtu predvideval, kakšno ženo potrebuje Adam, da se bo »skladala z njegovim načinom mišljenja, čutenja in delovanja. Iz tega sledi, da sta si zakonca med seboj namenjena, ustvarjena drug za drugega in drug drugemu primerna.« (Gostečnik 1999, 9–10) Človek je v svojem bistvu telo, duša in duh.

V magistrski nalogi smo na podlagi teoretičnega uvoda in raziskave potrdili zastavljeni hipotezi. Prva hipoteza potrjuje, da se moški in ženske med seboj ne razlikujejo v stopnji doživljanja svetosti zakona, v izraženosti čustvenih kompetenc ter v stopnji doživljanja zadovoljstva v zakonski zvezi. Druga hipoteza govori o tem, da udeleženci, ki doživljajo svetost zakona v večji meri, izražajo višjo stopnjo zadovoljstva v zakonski zvezi in večjo izraženost čustvenih kompetenc. V teoretičnem delu magistrske naloge smo preučili pomen krščanskega dojetanja zakona in odnosa ter duhovnosti v zakonu na podlagi teološkega in psihološkega vidika. Sinteza obeh nam je omogočila vpogled v pomembnost duhovne dimenzije za osebni razvoj in partnerski odnos. Zakon smo opredelili kot zakrament, ki ni zgolj pogodba med dvema osebama, temveč je zaveza. Na podlagi teoretičnega uvoda v raziskavo in raziskave lahko sklepamo, da je za dober zakonski odnos pomembno upoštevati vidik duhovnosti, ter ga ohranjati. Par, ki svoj zakon vidi kot svet in ne zgolj kot naključno zvezo, ki temelji na pogodbi, občuti večje zadovoljstvo v zakonu. V naši raziskavi smo zato želeli ugotoviti, kakšna je povezanost med doživljanjem svetosti v zakonu, izražanjem čustvenih kompetenc in zadovoljstvom v zakonskem odnosu glede na spol ter ali se pojavljajo statistično pomembne povezave med zadovoljstvom v zakonu, duhovnostjo v zakonu in izražanjem čustvenega doživljanja v zakonu. Rezultati so pokazali statistično pomembno povezanost med svetostjo zakona, duhovno intimnostjo ter zadovoljstvom v zakonskem odnosu. Posamezniki, ki zaznavajo višjo stopnjo svetosti zakona in duhovnosti, so v povprečju tudi bolj zadovoljni v zakonu kot tisti z nižjo stopnjo doživljanja svetosti in duhovnosti v zakonu. Prav tako je statistično pomembna povezanost med čustvenim doživljanjem v zakonu in zadovoljstvom v zakonskem odnosu. Tisti posamezniki, ki imajo višjo stopnjo izražanja čustvenih kompetenc v zakonu, imajo tudi višjo stopnjo zadovoljstva

v zakonu. V raziskavi smo pokazali na pozitivno povezanost zadovoljstva v zakonu z dimenzijami področja duhovnosti. Ugotovili smo, da se doživljanje svetosti zakona in duhovnosti povezuje z zadovoljstvom v zakonu in da ni bistvene razlike med spoloma v doživljanju svetosti zakona. Duhovnost kot bistvena komponenta človeka vpliva tudi na čustveno inteligentnost (Horan 2012, 179). Individualen odnos z Bogom vpliva na kakovost zakona, saj se osebna duhovnost manifestira v odnosnosti (David in Stafford 2015, 232). Duhovnost se poleg osebnega odnosa z Bogom odraža tudi v ljubezni do bližnjega, odpuščanju, kompromisih in darovanju, pri čemer je krščanstvo s svojim naukom o ljubezni do sebe in bližnjega neizprosno.

Novejše raziskave velik pomen namenjajo duhovnosti v zakonskem odnosu (Mahoney 2010, Fincham in Beach 2010, Ellison, Burdette in Wilcox 2010, Wolfinger in Wilcox 2008). Zakrament zakona, posvečenost zakona in navzočnost Boga v zakonu je pomembno za večje zadovoljstvo v zakonu. Duhovnost pa se povezuje tudi s čustvenimi kompetencami. Kot so pokazali rezultati, je doživljanje čustvenih kompetenc pomembno povezano s stopnjo zadovoljstva v zakonskem odnosu. Zakonci, ki se počutijo v odnosu sprejete in varne, imajo izraženo višjo stopnjo vzajemnosti in sodelovanja, ki pa je v veliki meri povezana z osebno in partnerjevo duhovno intimnostjo.

Lahko sklenemo, da z milostjo, ki jo zakonca prejmeta s posvečenostjo zakona, in navzočnostjo Boga v zakonu napredujeta v rasti medsebojnega odnosa in tako nadgrajujeta medsebojno ljubezen ter skupno napredujeta v hoji za Kristusom in osebni svetosti (Strehovec 2008, 354).

POVZETEK

Namen magistrske naloge je bilo ugotoviti, ali se moški in ženske med seboj razlikujejo v stopnji doživljanja svetosti zakona, v izraženosti čustvenih kompetenc ter v stopnji doživljanja zadovoljstva v zakonskem odnosu. Obenem smo želeli ugotoviti, ali zakonci, ki doživljajo svetost zakona v večji meri, izražajo tudi višjo stopnjo zadovoljstva v zakonski zvezi in večjo izraženost čustvenih kompetenc.

Raziskava je vsebovala vprašalnik medsebojne prilagojenosti (angl. *Dyadic Adjustment Scale*; DAS), s katerim smo merili zadovoljstvo v zakonskem odnosu; vprašalnik čustvenih kompetenc, vprašalnik za merjenje zakonskega zadovoljstva – KMS (angl. *Kansas Marital Satisfaction Scale*), vprašalnik svetosti zakona (revidirana oblika; angl. *Revised Sanctification of Marriage*; Mahoney, Pargament in DeMaris), ki meri svetost zakona, posvečenost zakona ter duhovno intimnost.

Raziskava je pokazala, da se posvečenost zakona, navzočnost Boga v zakonu, osebna in duhovna intimnost ter izražanje čustvenih kompetenc pozitivno povezujejo z zadovoljstvom v zakonskem odnosu.

KLJUČNE BESEDE:

Zakonski odnos, zakrament zakona, duhovnost, svetost zakona, navzočnost Boga v zakonu, zadovoljstvo v zakonu, čustva in čustvene kompetence.

SUMMARY

The purpose of this study is to establish whether experiencing the sanctification of marriage, expression of emotional competencies and experience of marital satisfaction differs in men and women. Furthermore, we wished to establish whether spouses who experience the holiness of marriage to a greater degree, express a higher level of satisfaction in their marital relationship and have higher emotional competencies.

In the study several questionnaires were used. The Dyadic Adjustment Scale (DAS) questionnaire was used to measure satisfaction in marital relationships. The Kansas Marital Satisfaction Scale (KMS) investigated emotional competencies and marital satisfaction. A revised version of Mahoney, Pargament and DeMaris' questionnaire (The Revised Sanctification of Marriage) measured the holiness and sanctity of marriage and finally a questionnaire measuring spiritual intimacy was also used.

The research results revealed that sanctity of marriage, the presence of God in a marital relationship, personal and spiritual intimacy and expression of emotional competencies positively correlate to satisfaction in a marital relationship.

KEY WORDS

Marital relationship, sacrament of marriage, spirituality, holiness of marriage, presence of God in marriage, marital satisfaction, emotions and emotional competencies.

SEZNAM REFERENC

- Bahovec, Igor. 2005. *Skupnosti: teorije, oblike, pomeni*. Ljubljana: Sophia.
- Bauer, Joachim. 2006. *Prinzip Menschlichkeit*. Hamburg: Hoffman und Campe.
- Benedikt XVI. 2006. *Okrožnica Bog je ljubezen (Deus caritas est)*. Prev. Adolf Mežan in Anton Štrukelj. Cerkevni dokumenti 112. Ljubljana: Družina.
- Bohm, David. 1991. *On Dialogue*. New York in London: Routledge classics.
- Bowlby, John. *Attachment and Loss*. Vol.1. New York; Basic Books, 1969.
- Beach, S. R. H., Fincham, F. D., Hurt, T. R., McNair, L. M., & Stanley, S. M. 2008. Prayer and marital intervention: A conceptual framework. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 27, 641– 669.
- Beach, S. R. H., Hurt, T. R., Fincham, F. D., Kameron, J., Franklin, K. J., McNair, L. M. & Stanley, S. M. 2011. Enhancing marital enrichment through spirituality: Efficacy data for prayer focused relationship enhancement. *Psychology of Religion and Spirituality*, 3, 201–216.
- Chapman, Gary. 2009. *Pet jezikov ljubezni*. Založba: Tuma.
- Compton, William C. 2005. *An introduction to Positive Psychology*. Wadsworth: Thomson.
- Cvetek, Mateja. 2014. *Živeti s čustvi*. Ljubljana: Teološka fakulteta Univerze v Ljubljani.
- Cvetek, Mateja. 2014. *Vprašalnik čustvenih kompetenc*. Ljubljana: Teološka fakulteta.
- Cvetek, Mateja. 2015. Vloga čustvenega procesiranja v relacijski zakonski in družinski terapiji. V: Barbara Simonič, ur. *Relacijska družinska terapija v teoriji in praksi*, 35-48. Ljubljana: Teološka fakulteta.

David, Prabu in Laura Stafford. 2015. A relational Approach to Religion and Spirituality in Marriage: The role of couples' religious communication in Marital Satisfaction. V: *Journal of Family issues*, 232-249.

Desseaux, Jacques-Elisée. 1986. *Lessico ecumenico*. Brescia: Ed. Queriniana.

Dudley, M. G., & Kosinski, F. A. 1990. Religiosity and marital satisfaction: A research note. *Review of Religious Research*, 32, 78 – 86.

Entwicklungen seit der Wende. Wien–Budapest: Aufbruch 2007.

Fincham, F. D., Beach, S. R. H., Lambert, N., Stillman, T., & Braithwaite, S. R. 2008. Spiritual behaviors and relationship satisfaction: A critical analysis of the role of prayer. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 27, 362–388.

Fincham, F. D., Lambert, N. M., & Beach, S. R. H. 2010. Faith and unfaithfulness: Can praying for your partner reduce infidelity? V: *Journal of Personality and Social Psychology*, 99, 649 – 659.

Gerjolj, Stanko. 2006. *Živeti, delati, ljubiti*. Celje: Mohorjeva družba.

Gerjolj, Stanko. 2011. *Geštalt pedagogika nekoč in danes*. Ljubljana: Društvo za krščansko geštalt pedagogiko.

Goleman, Daniel. 1995. *Čustvena inteligenca*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Gollwitzer PM, Moskowitz GB. 1996. Goal effects on action and cognition. In: Higgins ET, Kruglanski AW, editors. *Social psychology: Handbook of basic principles*, 361–399. New York: Guilford Press.

Gostečnik, Christian. 1999. *Srečal sem svojo družino*. Ljubljana: Brat Frančišek in Frančiškanski družinski inštitut.

Gostečnik, Christian. 2007. *Relacijska zakonska terapija*. Ljubljana: Brat Frančišek in Frančiškanski družinski inštitut.

Gostečnik, Christian. 2007b. Odrešenje predpostavlja odnos – relacijska družinska paradigma. *Bogoslovni vestnik*, 67 (1), 51-72.

Gostečnik, Christian. 2008. *Relacijska paradigma in travma*. Ljubljana: Brat Frančišek in Frančiškanski družinski inštitut.

Gostečnik, Christian. 2010. *Neprodirna skrivnost intime*. Ljubljana: Brat Frančišek in Frančiškanski družinski inštitut.

Gottman, John M., and Nan Silver. 1999. *How I predict divorce,* in *The Seven Principles for Making Marriages Work (Chapter Two, 25-46)*. New York: Three Rivers Press (Random House, Inc.).

Gottman, John M. in Nan Silver. 2000. *The Seven Principles for Making Marriage Work: A Practical Guide from the Country's Foremost Relationship Expert*. New York: Harmony.

Greenspan, Jacob, in Stanley I. Greenspan. 2002. Functional emotional, developmental questionnaire (FEDQ) for childhood: A preliminary report on the questions and their clinical meaning. *The Journal of Developmental and Learning Disorders* 6: 71-116.

Greenspan, Stanley I., in Stuart G. Shanker. 2004. *The first idea: How symbols, language, and intelligence evolved from our primate ancestors to modern humans*. Cambridge, MA: Da Capo Press.

Greenspan, Stanley I, in Serena Wieder. 2006. *Engaging autism: using the flortime approach to help children relate, communicate, and think*. Philadelphia: Da Capo Lifelong Books.

Hazan, Cindy in Phillip Shaver. 1987. Romantic love conceptualized as an attachment process. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52 (3), 511-524.

Hendrick, Susan S. in Clyde Hendrick. 2008. Satisfaction, Love and Respect in the Initiation of Romantic Relationships. V: Sprecher, Susan in dr. (ur.). *Handbook of relationship initiation*, 337-351. New York: Psychology press.

Höfer, Albert. 2011. Pojmovanje človeka v biblični tradiciji. V: *Geštalt pedagogika nekoč in danes*. Ljubljana: Društvo za krščansko geštalt pedagogiko, 41-46.

Horan, Daniel P. 2012. No spouse in an Island: Thomas Merton's Contribution toward a Contemporary Spirituality of Marriage. V: *Merton Annual* 25. 176 – 196.

Hünemann, Peter, Janez Juhant in Bojan Žalec (ur.). 2007. *Dialogue and virtue: ways to overcome clashes of our civilizations*, (Theologie Ost-West, Bd. 10). Münster: Lit.

Juhant, Janez in Vojko Strahovnik. 2011. Ali je možna empatična družba dialoga? *Bogoslovni vestnik* 71: 495–509.

Katekizem katoliške Cerkve. 2008. Ljubljana: Družina.

Katoliška Cerkev. 2016. Letno poročilo Slovenske škofovske konference. http://katoliskacerkev.si/media/datoteke/Dokumenti%20in%20publikacije/LETNO%20POROCILO%202016_SPLET.pdf (pridobljeno 5. marec 2017).

Kompan Erzar, Lia Katarina. 2001. *Odkritje odnosa*. Ljubljana: Brat Frančišek in Frančiškanski družinski inštitut.

Kompan Erzar, Lia Katarina. 2003. *Skrita moč družine*. Ljubljana: Brat Frančišek in Frančiškanski družinski inštitut.

Kovačev, Asja Nina in Janek Musek. Grafična simbolizacija primarnih emocij. V: *Psihološka obzorja* št. 93 3,4, str. 50.

Koprivc Prepeluh, Anica. 2012. *Posledice nevarne navezanosti v odnosu mati- hči in njeno preoblikovanje v odnosu terapevtka-klientka*. Ljubljana: Doktorska disertacija

Lamovec, Tanja. 1994. *Emocije*. Ljubljana: Filozofska fakulteta.

Malouff, John M. Nicola S. Schutte in Einar B. Thorsteinsson. 2014. Trait Emotional Intelligence and Romantic Relationship Satisfaction: A Meta-Analysis. V: *The American Journal of Family Therapy* 42, 53-66.

Merton, Thomas. 1996. *A search for Solitude: Pursuing the Monk's True Life*. Journals. 3. 1952-1960., str. 259.

Milivojević, Zoran. 2013. *Ulovimo ljubezen. Kolumne o ljubezni iz časopisa Politika*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

- Nedumaruthumchalil, George in Iona College. 2009. The role of Religion and Spirituality in marriage nas Family Therapy. V: *Journal of pastoral Counseling*.
- Opeka, Pedro. 2006. *Bojovník upanja: življenjepis upornika*. Celje: Celjska Mohorjeva družba.
- Oražem, France. 1993. *Teologija duhovnosti*. Ljubljana: Teološka fakulteta.
- Pedersen, Mary Jo. 2016. *V sreči in nesreči, v Bogu*. Ljubljana: Družina.
- Petkovšek, Robert. 2011. »Grešni kozel« – ključ do razumevanja človeške kulture. V: Rene Girard. *Grešni kozel*, 7–19. Ljubljana: Teološka fakulteta.
- Platovnjak, Ivan. 2013. Pokoncilski poudarki na področju duhovnosti v Cerkvi na Slovenskem. *Bogoslovni vestnik* 73, št. 2: 205–213.
- Poljanec, Andreja. 2015. *Rahločutno starševstvo*. Celje: Celjska Mohorjeva družba
- Potočnik, Vinko. 2008. Družina kot zveza: Družinske vezi v vrtincih sodobnosti. *Bogoslovni vestnik* 68, št. 3:313–336.
- Radio Ognjišče. 2017. *Cerkev mora odgovoriti na veliko izzivov*. <http://radio.ognjisce.si/sl/186/slovenija/22932/> (pridobljeno 17. marca 2017)
- Rupnik, Marko Ivan. 2000. *Brate iščem*. Koper: Ognjišče.
- Rupnik, Marko Ivan. 2001. *Reči človek: Oseba, kultura velike noči*. Koper: Ognjišče.
- Rusbult, Caryl E. 1980. Commitment and satisfaction in romantic associations: A test of the investment model. *Journal of Experimental Social Psychology*, 16, 172–186.
- Rusbult, Caryl E. in Isabella M. Zembrodt. 1983. Responses to Dissatisfaction in Romantic Involvements: A Multidimensional Scaling Analysis. V: *Journal of experimental Social Psychology*, 274-294. University of Kentucky. http://carylrusbult.com/documents/11_RusbultZembrodt1983_JournalOfExperimentalSocialPsychology.pdf (Pridobljeno 10. 3. 2017).

Schultz, David, Carroll E. Izard in Jo Ann A. Abe. 2005. The Emotion Systems and the Development of Emotional Intelligence. V: Ralf Svulze in Richard D. Roberts (ur.). *Emotional Intelligence: An International Handbook*, 51-67. Gottinger: Hogrefe&Huber.

Sorč, Ciril. 2000. *Živi Bog: Nauk o sveti Trojici*. Ljubljana: Družina

SŠK, Prot. št. 277/16 Ljubljana, november 2016.

Statistični urad Republike Slovenije. *Popis 2002*.

Stanley, S. M., & Markman, H. J. 1992. Assessing commitment in personal relationships. *Journal of Marriage and the Family*, 54, 595-608.

Strahovnik, Vojko. 2015. Resnica, zgodovina, integriteta in sprava. *Bogoslovni vestnik* 75: 253–263.

Strehovec, Tadej. 2008. Družina kot obveza: Etični in pastoralni vidiki vzgoje za zakonsko in družinsko življenje. *Bogoslovni vestnik* 68, št. 3:351–362.

Šadl, Zdenka. 1999. *Usoda čustev v zahodni civilizaciji*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.

Špidlík, Tomáš. 1995. *L'idea russa. Un'altra visione dell'uomo*. Roma: Lipa.

Špidlík, Tomáš. 1998. *Osnove krščanske duhovnosti*. Maribor: Slomškova založba.

Tomka, Miklos in Paul M. Zulehner. 2008. *Religionen und Kirchen in Ost(Mittel)Europa*.

Truhlar, Vladimir. 1974. *Leksikon duhovnosti*. Celje: Mohorjeva družba.

Turnšek, Marjan. 2003. Zakramenti Cerkve. V: Ciril Sorč, ur., *Priročnik dogmatične teologije, 2. del*, 323-336. Ljubljana: Družina.

Turnšek, Marjan. 2008. Družina kot zaveza Zakrament zakona – temelj družinske zaveze. *Bogoslovni vestnik* 68, št. 3:337–350.

Vider, Vital. 1975. *Zakon v troje*. Maribor: Župnijski urad Sv. Magdalena.

